

**Звіт
про стратегічну екологічну оцінку
Програми економічного і соціального розвитку
Черкаської області на 2025 рік**

**Директор Департаменту регіонального
розвитку Черкаської обласної державної
адміністрації**

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and strokes, positioned to the right of the director's title.

Роман КАРМАННІК

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ ЗВІТУ

Розробниками Звіту про стратегічну екологічну оцінку Програми економічного і соціального розвитку Черкаської області на 2024 рік є юридична особа: Департамент регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації, код ЄДРПОУ 40166011, Адреса: 18000, м.Черкаси, бульвар Шевченка, будинок 185. Офіційний веб-сайт: <https://ck-oda.gov.ua/departament-regionalnogo-rozvitku/>, Телефон/факс (0472) 37-34-14, електронна адреса: 40166011@ck.gov.ua.

Автори та виконавці Звіту:

1. СТЕЦЕНКО Василь Борисович – перший заступник директора Департаменту регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації.

Василь СТЕЦЕНКО

2. ТОЛЮПА Ольга Миколаївна – заступник начальника управління економічного розвитку - начальник відділу економічного аналізу Департаменту регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації.

Ольга ТОЛЮПА

3. БАХАРЄВА Олена Володимирівна – головний спеціаліст відділу економічного аналізу управління економічного розвитку Департаменту регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації.

Олена БАХАРЄВА

4. СМАГЛІЙ Галина Анатоліївна – провідний спеціаліст відділу економічного аналізу управління економічного розвитку Департаменту регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації.

Галина СМАГЛІЙ

ВСТУП

Стратегічна екологічна оцінка – процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, складання звіту про стратегічну екологічну оцінку, проведення громадського обговорення та консультацій (за потреби – транскордонних консультацій), врахування у документі державного планування звіту про стратегічну екологічну оцінку, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування та здійснюється у порядку, визначеному Законом України „Про стратегічну екологічну оцінку“.

Стратегічна екологічна оцінка документів державного планування дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

Метою СЕО є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки.

Закон України „Про стратегічну екологічну оцінку“ регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі (далі – території з природоохоронним статусом), крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

ЗМІСТ

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ ЗВІТУ	2
ВСТУП	3
ЗМІСТ	4
СКОРОЧЕННЯ ТА АБРЕВІАТУРИ	6
1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2024 РІК, ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ	7
2 ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)	14
<i>2.1. Загальна характеристика області</i>	14
<i>2.2. Атмосферне повітря</i>	16
<i>2.3. Водні ресурси</i>	17
<i>2.4. Земельні ресурси та ґрунти</i>	18
<i>2.5. Надра</i>	22
<i>2.6. Біорізноманіття</i>	22
<i>2.7. Екомережа та природно – заповідний фонд</i>	23
<i>2.8. Відходи</i>	26
<i>2.9. Здоров'я населення</i>	29
<i>2.10 Прогнозні зміни стану довкілля Черкаської області, якщо документ державного планування не буде затверджено</i>	34
3. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)	35

4. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, У ТОМУ ЧИСЛІ РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)	47
5. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯМ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ВСТАНОВЛЕНІ НА МІЖНАРОДНОМУ, ДЕРЖАВНОМУ ТА ІНШИХ РІВНЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ВРАХУВАННЯ ТАКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ	52
6. ОПИС НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВТОРИННИХ, КУМУЛЯТИВНИХ, СИНЕРГІЧНИХ, КОРОТКО-, СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВИХ (1, 3-5 ТА 10-15 РОКІВ ВІДПОВІДНО, А ЗА НЕОБХІДНОСТІ - 50-100 РОКІВ), ПОСТІЙНИХ І ТИМЧАСОВИХ, ПОЗИТИВНИХ І НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ	60
7. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ	68
8. ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА, У ТОМУ ЧИСЛІ БУДЬ-ЯКІ УСКЛАДНЕННЯ (НЕДОСТАТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ТАКОЇ ОЦІНКИ)	70
9. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ	72
10. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ (ЗА НАЯВНОСТІ)	78
11. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	80

СКОРОЧЕННЯ ТА АБРЕВІАТУРА

Програма	Програма економічного і соціального розвитку Черкаської області на 2025 рік
ДДП	Документ державного планування
СЕО	Стратегічна екологічна оцінка
ОВД	Оцінка впливу на довкілля
ТПВ	Тверді побутові відходи
ОДА	Обласна державна адміністрація
ПСЗ	Пункт спостереження за забрудненням
ГДК	Гранично допустима концентрація
ТОВ	Товариство з обмеженою відповідальністю
ПрАТ	Приватне акціонерне товариство
КП	Комунальне підприємство
га	Гектар

1. ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ЦІЛІ ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2025 РІК, ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ ДОКУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Програма економічного і соціального розвитку Черкаської області на 2025 рік (далі – Програма) розроблена Черкаською обласною військовою адміністрацією у взаємодії з територіальними органами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади на виконання законів України „Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України“, „Про місцеве самоврядування в Україні“, „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій“, „Про стратегічну екологічну оцінку“ та постанови Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 26.04.2003 № 621 „Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проектів Бюджетної декларації та державного бюджету“ (зі змінами).

Програма розроблена на підставі пропозицій від структурних підрозділів облдержадміністрації, територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, даних Головного управління статистики у Черкаській області.

Головною метою Програми є реалізація пріоритетних цілей і заходів, спрямованих на стабілізацію економічного та соціального розвитку регіону в умовах війни, впровадження механізмів, направлених на подолання існуючих та мінімізацію подальших наслідків від воєнної агресії російської федерації.

Досягнення цієї мети можливо за умови координації спільних дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, територіальних органів міністерств у співпраці з представниками бізнесу, направлених на:

ліквідацію руйнувань на пошкоджених об'єктах внаслідок військової агресії російської федерації;

створення умов для безперебійного та надійного функціонування усіх систем життєзабезпечення в області, зокрема інженерно-транспортної, енергетичної, комунальної інфраструктури та соціальної сфери;

залучення інвестицій;

налагодження та розвиток міжнародного співробітництва, зокрема експорту;

створення умов для розвитку підприємництва;

забезпечення якості та доступності широкого спектра публічних, медичних і соціальних послуг, в тому числі для внутрішньо переміщених осіб, учасників бойових дій та ветеранів війни;

збереження довкілля та раціонального використання природних ресурсів.

Пріоритетні цілі та основні заходи на 2025 рік:

1. Економічна сфера

1.1. Залучення інвестицій

✓ налагодження комунікації з діючими та потенційними інвесторами з метою надання підтримки в розміщенні та розширенні діючих підприємств на

території області, в тому числі і тим, які релоковані з територій, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій.

1.2. Розвиток міжнародного співробітництва та залучення міжнародної допомоги

✓ налагодження міжнародного міжрегіонального співробітництва з ключовими партнерами, включаючи, але не обмежуючись наступними країнами: США, Італія, ФРН, Великобританія, Франція, Чехія, Австрія, Саудівська Аравія;

✓ розвиток діяльності Регіонального офісу міжнародного співробітництва Черкаської області (далі – РОМС);

✓ виконання Регіонального плану дій активізації міжнародної співпраці територіальних громад Черкащини.

1.3. Відновлення об'єктів пошкодженої інфраструктури

✓ будівництво та реконструкція об'єктів соціальної інфраструктури, що були пошкоджені/зруйновані внаслідок збройної агресії російської федерації;

✓ відновлення пошкоджених/зруйнованих об'єктів дорожнього господарства внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації.

1.4. Підтримка експорту

✓ популяризація регіональних виробників та надання інституційної підтримки щодо виходу на зовнішні ринки.

1.5. Промислове виробництво

✓ забезпечення населення області основними видами продовольства на рівні науково-обґрунтованих норм відповідно до міжнародних стандартів;

✓ сприяння сталій роботі підприємств, установ і організацій, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період на території Черкаської області.

1.6. Агропромисловий комплекс та земельні відносини

✓ створення сприятливих умов для розвитку малих та середніх сільгосп підприємств та фермерських господарств, господарств населення;

✓ збереження сталого розвитку агропромислового комплексу;

✓ забезпечення ефективності використання земельних ресурсів;

✓ підвищення цінності земельних ресурсів.

1.7. Мале і середнє підприємництво

✓ збільшення кількості суб'єктів підприємництва.

1.8. Зайнятість населення

- ✓ сприяння зайнятості населення в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки;
- ✓ підвищення рівня обізнаності населення щодо ризиків та негативних наслідків нелегальних трудових відносин.

1.9. Туризм

- ✓ туристична промоція області.

1.10. Транспортна інфраструктура

- ✓ збереження існуючої мережі автомобільних доріг загального користування, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах області та забезпечення безпечних умов руху транспортних засобів, підвищення комфортності та економічності перевезень, забезпечення під'їзду до опорних навчальних та медичних закладів, соціальних, культурних, туристичних та інших об'єктів загальнодержавного значення;
 - ✓ збереження існуючої мережі автомобільних доріг загального користування державного значення;
 - ✓ підвищення рівня забезпеченості транспортним сполученням населених пунктів області.

2. Публічне управління та цивільний захист

2.1. Підвищення ефективності регіонального управління

- ✓ стратегічне планування розвитку області;
- ✓ розвиток територіальних громад;
- ✓ розвиток інфраструктури надання адміністративних послуг;
- ✓ підвищення управлінської спроможності органів державної влади та місцевого самоврядування;
 - ✓ підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування у межах професійного навчання у Черкаському регіональному центрі підвищення кваліфікації.

2.2. Розвиток громадянського суспільства

- ✓ розвиток громадянського суспільства в області, залучення інститутів громадянського суспільства до вирішення суспільно-важливих питань регіону;
 - ✓ збільшення кількості громадських організацій, органів самоорганізації населення, задіяних у проведенні форумів розвитку громадянського суспільства;
 - ✓ підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з питань розвитку громадянського суспільства у межах професійного навчання у Черкаському регіональному центрі підвищення кваліфікації.

2.3. Цифровий розвиток, цифрова трансформація та цифровізація

- ✓ цифрова трансформація територіальних громад;
- ✓ розвиток інфраструктури безбар'єрності з використанням електронних інструментів;
- ✓ підвищення рівня кібербезпеки територіальних громад;
- ✓ підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з питань цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації у межах професійного навчання у Черкаському регіональному центрі підвищення кваліфікації.

2.4. Цивільний захист, оборонна робота та взаємодія з правоохоронними органами

- ✓ забезпечення надійного і сталого функціонування територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту Черкаської області, територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, захист населення та територій від надзвичайних ситуацій;
- ✓ збільшення фонду захисних споруд цивільного захисту;
- ✓ забезпечення безпеки населення в місцях масового відпочинку населення на водних об'єктах області;
- ✓ забезпечення ефективної реалізації державної політики у сфері обороноздатності держави, налагодження дієвої співпраці Збройних Сил України (далі – ЗСУ) та місцевих органів виконавчої влади для поліпшення навчально-матеріальної бази підрозділів територіальної оборони (далі – ТрО), матеріально-технічного забезпечення підрозділів ЗСУ, інших сил безпеки і сил оборони, організація їх розміщення, харчування та створення сприятливих умов для належної підготовки особового складу підрозділів ТрО до виконання завдань за призначенням, шляхом проведення навчань та тренувань з практичного відпрацювання навичок бойової підготовки;
- ✓ сприяння забезпеченню підготовки населення до військової служби, призову громадян на контрактну військову службу та мобілізаційного призову з метою комплектування ЗСУ та інших військових формувань поповненням для розширення резерву військових формувань та підтримки їх боєздатності;
- ✓ захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання своєчасної допомоги під час проведення аварійно-рятувальних робіт;
- ✓ стабілізація загальної криміногенної ситуації на території Черкаської області у період воєнного стану;
- ✓ підвищення рівня публічної безпеки та порядку у громадських місцях, а також безпеки дорожнього руху;
- ✓ забезпечення надійного і сталого функціонування територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту.

2.5. Бюджетна політика

- ✓ послідовне здійснення кроків в напрямку гарантованого збільшення власних ресурсів місцевих бюджетів області;
- ✓ забезпечення ефективного та раціонального використання бюджетних коштів;
- ✓ формування розвиткової складової місцевих бюджетів за соціально-орієнтованим та інвестиційним принципом;
- ✓ фінансова участь у забезпеченні безпеки держави та громад, відбудові інфраструктури.

3. Соціально-гуманітарна сфера

3.1. Освіта

- ✓ удосконалення і модернізація мережі закладів освіти та покращення їх матеріально-технічної бази;
- ✓ продовження реалізації Концепції „Нова українська школа“;
- ✓ забезпечення безперешкодного доступу учасників освітнього процесу до закладів освіти.

3.2. Охорона здоров'я

- ✓ удосконалення мережі закладів охорони здоров'я в умовах інфраструктурного етапу реформи охорони здоров'я;
- ✓ розвиток профілактичної медицини;
- ✓ підвищення якості надання медичної допомоги при гострому інфаркті міокарда, гострому мозковому інсульті, розвиток медичної реабілітації дорослим та дітям, організація та забезпечення надання медико-психологічної та психіатричної допомоги, паліативної допомоги, екстреної медичної допомоги, трансплантації;
- ✓ розвиток телемедицини в області.

3.3. Сімейна та молодіжна політика

- ✓ збільшення чисельності населення, охопленого заходами з підготовки громадян до національного спротиву;
- ✓ збільшення кількості молодіжних працівників, підготовлених відповідно до Порядку реалізації програми „Молодіжний працівник“, затвердженої наказом Мінмолодьспорту від 19.09.2018 № 4334 (зі змінами);
- ✓ збільшення чисельності населення, охопленого проектами з утвердження української національної та громадянської ідентичності;
- ✓ захист прав дітей в умовах військового стану;
- ✓ максимальне охоплення сімейними формами виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування;
- ✓ соціальна підтримка сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах, профілактика соціального сирітства.

3.4. Фізична культура та спорт

✓ проведення спортивних заходів (навчально-тренувальні збори, участь у всеукраїнських змаганнях збірних команд області, обласні чемпіонати та Кубки), фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів серед різних верств населення;

✓ розвиток та підтримка дитячого, дитячо-юнацького, резервного спорту та спорту вищих досягнень з олімпійських та неолімпійських видів спорту, спорту інвалідів та ветеранів, учасників бойових дій;

✓ розвиток національної системи фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни та членів їх сімей, сімей загиблих (померлих) ветеранів війни;

✓ покращення матеріально-технічної бази спортивних споруд, продовження реконструкції, модернізації та будівництва спортивних об'єктів та споруд області.

3.5. Культура

✓ популяризація української культури в області, створення сприятливого мікроклімату для духовного розвитку;

✓ розвиток та підтримка професійного театрального мистецтва, професійної концертної діяльності;

✓ популяризація української мови та читання серед різних верств населення;

✓ збереження пам'яток культурної спадщини Черкащини.

3.6. Соціальний захист населення

✓ реалізація ветеранської політики в області;

✓ забезпечення дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб;

✓ розбудова Єдиної інформаційної системи соціальної сфери та створення Єдиного соціального реєстру одержувачів соціальної підтримки;

✓ підвищення продуктивності та якості обслуговування громадян;

✓ збільшення чисельності застрахованих осіб в області.

3.7. Будівництво, житлово-комунальне господарство та енергозбереження

✓ будівництво, реконструкція та капітальні ремонти найбільш соціально-значимих об'єктів області;

✓ забезпечення доступним житлом жителів області;

✓ проведення моніторингу доступності об'єктів фізичного оточення, транспорту відповідно до встановлених норм доступності на систематичній основі; забезпечення збору і поширення достовірної інформації про доступність об'єктів фізичного оточення, а також встановлення вимог до публічних закладів щодо інформування про наявні умови доступності їх будівель і приміщень;

- ✓ забезпечення населення та господарського комплексу області якісними послугами підприємств житлово-комунального господарства;
- ✓ покращення благоустрою в населених пунктах області та реалізація заходів у сфері поводження з побутовими відходами;
- ✓ підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів закладами бюджетної сфери;
- ✓ обґрунтоване скорочення споживання традиційних видів паливно-енергетичних ресурсів, у першу чергу імпортованого природного газу;
- ✓ стимулювання та підтримка ініціатив щодо впровадження розподіленої генерації.

3.8. Екологічна безпека та збереження довкілля

- ✓ забезпечення екологічної безпеки у сфері поводження з відходами: очищення території області від невідомих, непридатних та заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів та тари від них (відходів пестицидів); впровадження сталої системи управління відходами;
- ✓ поліпшення якості атмосферного повітря: запровадження сучасної регіональної системи державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря; зменшення рівня забруднення атмосферного повітря;
- ✓ покращення стану водних ресурсів області: зменшення обсягів скидів у водойми області шляхом реконструкції та будівництва очисних споруд; реалізація проєктів з відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок;
- ✓ розвиток природно-заповідного фонду та збереження біологічного, ландшафтного різноманіття: оголошення нових та розширення меж існуючих територій та об'єктів земель природно-заповідного фонду до площі Черкаської області; встановлення меж територій та об'єктів природно – заповідного фонду.

Програма відповідає завданням та пріоритетним напрямам Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (постанова КМУ від 05.08.2020 №695, із змінами, затвердженими постановою КМУ від 13.08.2024 №940), Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки (рішення обласної ради від 11.09.2020 №38-9/VII; Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30.09.2019 №722/2019), основним засадам (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року (Закон України від 28.02.2019 №2697-VIII), концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року (розпорядження КМУ від 07.12.2016 №932-р).

Програма відображає пріоритетні цілі та основні заходи для їх забезпечення, що будуть реалізовуватись у 2025 році, а також містить очікуваний результат від реалізації цих заходів у 2025 році.

На підставі оцінки ресурсного потенціалу регіону, тенденцій соціально-економічного розвитку у 2024 році, існуючих проблем регіону визначено цілі, основні завдання та заходи, сформовано прогностичні показники на 2025 рік.

Досягнення запланованих показників передбачається здійснювати шляхом виконання обласних цільових програм, передбачених у розділі IV проекту Програми економічного і соціального розвитку Черкаської області на 2025 рік, розробка, затвердження та внесення змін до яких проводитиметься виключно з дотриманням вимог Бюджетного кодексу України, чинних законодавчих і нормативно-правових актів, та у відповідності до Державної стратегії регіонального розвитку до 2027 року.

Фінансування заходів Програми здійснюватиметься за рахунок різних джерел: бюджетних коштів, кредитних ресурсів, власних коштів господарюючих суб'єктів, міжнародної фінансової та технічної допомоги, благодійної, гуманітарної, спонсорської допомоги та інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

Процедура СЕО Програми дозволить оцінити наслідки реалізації Програми на довкілля Черкаської області, у тому числі на здоров'я населення, розробити заходи із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків під час її реалізації. А також забезпечити високий рівень охорони довкілля, виключити незворотні та істотні наслідки, захистити території і об'єкти, що охороняються, а також забезпечити недоторканність місць існування і інших територій, які представляють особливу важливість для збереження біорізноманіття.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТОЧНОГО СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ТА ПРОГНОЗНІ ЗМІНИ ЦЬОГО СТАНУ, ЯКЩО ДОКУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ НЕ БУДЕ ЗАТВЕРДЖЕНО (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

При аналізі та оцінці поточного стану довкілля Черкаської області були використані статистичні та офіційні дані органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та охорони здоров'я.

Основними джерелами інформації були Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища Черкаської області, Екологічний паспорт Черкаської області. В процесі роботи були проаналізовані доступні дані моніторингових досліджень.

2.1. Загальна характеристика області

Черкаська область утворена у 1954 році. Постановою Верховної Ради України від 17.07.2020 № 807-ІХ затверджений адміністративно-територіальний поділ області у складі 4 районів (Звенигородський, Золотоніський, Уманський, Черкаський) та 66 територіальних громад.

Чисельність наявного населення області станом на 01.01.2022 становила 1160,7 тис. осіб, у т. ч. міське - 665,5 тис. осіб (57,3%), сільське - 495,2 тис. осіб (42,7%). Середня щільність населення - 55,0 осіб/кв. км.

Область розташована в центральній лісостеповій частині України, в середній течії річок Дніпра та Південного Бугу. Вона межує на півночі з

Київською (протяжність 340 км), на сході – з Полтавською (212 км), на півдні – з Кіровоградською (388 км) і на заході – з Вінницькою (124 км) областями.

Площа області становить 20,9 тис. квадратних кілометрів, що складає 3,46% території держави (18 місце в Україні).

Черкащина в цілому рівнинна і умовно поділяється на дві частини – правобережну і лівобережну. Переважна частина правобережжя розміщена в межах Придніпровської височини з найвищою точкою області, що має абсолютну висоту 275 метрів над рівнем моря (поблизу м.Монастирище). В прилягаючій до Дніпра частині правобережжя знаходиться заболочена Ірдино-Тясминська низовина, а також підвищення – Канівські гори. Низинний рельєф має лівобережна частина області, яка розташована в межах Придніпровської низовини.

По території області протікає 1110 річок, найбільша з них р. Дніпро (в межах області – 150 км), 7 середніх річок – Рось, Тясмин, Гнилий Тікич, Гірський Тікич, Супій, Ятрань, Велика Вись, а також малі річки, струмки.

Клімат Черкащини помірно континентальний і континентальність зростає із заходу на схід. Найхолоднішим місяцем року вважається січень з середньою температурою – 5,9 °С, а найтеплішим – липень з середньою температурою – 20,1 °С. Середня річна температура повітря становить +7,3 °С. Середня річна кількість опадів становить 633 мм. Середня температура влітку складає + 19 °С. В цілому клімат області сприятливий для зростання цілого ряду деревних та чагарникових порід, і, перш за все, високопродуктивних дубових і соснових насаджень.

Область багата на рослинність, славиться цінними мальовничими лісами, різноманітним тваринним світом. Так, на Черкащині розташований найбільший у лісостеповій зоні України Канівський природний заповідник, всесвітньо відомий Національний дендрологічний парк „Софіївка“ НАН України – перлина садово-паркового мистецтва.

Ліси ростуть здебільшого на узбережжях річок, степова рослинність поширена на вододілах. У районі Канева й на південний схід від нього переважають дубово-грабові ліси (дуб, граб, клен, липа, ясен), у південно-західній, південній і центральній частині – дубово-ясеневі та грабові ліси. Черкаський бір (сосна, дуб, клен, береза) – найпівденніша межа природного поширення наддніпрянських хвойних лісів на Україні.

Із загальної площі Черкаської області (2091,6 тис. га):

- сільськогосподарські землі складають 1486,88 тис. га (71,1%), в тому числі сільськогосподарські угіддя 1450,82 тис. га, з них: рілля – 1 271,86 тис. га, перелоги – 8,47 тис. га, багаторічні насадження – 27,34 тис. га, сіножаті – 64,75 тис. га, пасовища – 78,40 тис. га;
- землі лісогосподарського призначення – 338,62 тис. га (16,2%);
- землі житлової та громадської забудови – 84,49 тис. га (4%);
- території, що покриті поверхневими водами – 135,78 тис. га (6,5%);
- землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення – 25,95 тис. га (1,24%);
- землі оздоровчого призначення 0,16 тис. га (0,007%);
- землі рекреаційного призначення 1,5 тис. га (0,07%).

Усього земель (суша) – 1955,9 тис га. (93,5%), території, що покриті поверхневими водами – 135,7 тис га. (6,5%).

Із загальної площі ріллі (1271,9 тис. га), нараховується 361,8 тис. га деградованих земель (28,4%) та 108,8 тис. га малопродуктивних земель (8,6%); з них 139,2 тис. га (або 29,6%) потребують консервації.

У 2023 році на території Черкаської області консервації земель не проводили.

Черкаська область розташована в басейнах двох основних річок: Дніпра та Південного Бугу. Басейн річки Дніпро становить 12,0 тис. км², басейн річки Південний Буг – 8,9 тис. км². Густота річкової мережі добре розвинута і складає 0,2 – 0,54 км/км². Найбільше водосховище – Кременчуцьке, загальною площею водного дзеркала 2 252 км² і повною ємністю 13,520 млн км³, розташоване на річці Дніпро.

Ліси та лісовкриті площі займають 338,6 тис. га. У районі Канева й на південний схід від нього переважають дубово-грабові ліси (дуб, граб, клен, липа, ясен), у південно-західній, південній і центральній частині – дубово-ясеневі та грабові ліси. Черкаський бір (сосна, дуб, клен, береза) – найпівденніша межа природного поширення наддніпрянських хвойних лісів на Україні.

У формуванні економіки придніпровське положення Черкащини відіграє важливу роль. Більшість великих промислових підприємств області, а також ряд міст (Черкаси, Сміла, Канів, Золотоноша) знаходяться неподалік від Дніпра.

Пріоритетні позиції в економіці належать харчовій, хімічній, машинобудівній промисловості, постачанню електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, виробництву продукції сільського господарства.

SWOT-аналіз Черкаської області виявив низку слабких сторін, зокрема зношеність об'єктів житлово-комунального господарства; перевантаження місцевих полігонів; значний відсоток деградованих та малопродуктивних земель; водні об'єкти області потребують поліпшення гідрологічного режиму та санітарного стану. В той же час сильними сторонами регіону визначена наявність значної кількості об'єктів історико-культурної спадщини та рекреаційних територій.

2.2. Атмосферне повітря

За даними Головного управління статистики у Черкаській області у 2023 році викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел становили 61,8 тис. т, що на 14,8 тис. т більше в порівнянні з 2022 роком.

Основними забруднювачами атмосферного повітря в 2023 році залишалися: ПрАТ «Черкаське хімволокно» ВП «Черкаська ТЕЦ» з валовим викидом 28,989 тис. т; ПрАТ «Миронівська птахофабрика» – 6,178 тис. т; ПрАТ «АЗОТ» – 6,018 тис. т.

Загальний обсяг викидів від цих підприємств становив 41,185 тис. т (67% від викидів стаціонарних джерел області).

Інформація щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря надана в таблиці 2.2.1.

Таблиця 2.2.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	Роки					
	2000	2019	2020	2021	2022	2023
загальна кількість викидів (тис. т), в т.ч.	93,1	114,4	51,4	47,7	47,0	61,8
від стаціонарних джерел, тис. т.	28,8	51,8	51,4	47,7	47,0	61,8
від пересувних, тис. т.	64,3	62,6	*	*	*	*

Інформація щодо викидів забруднювальних речовин від пересувних джерел по Черкаській області наведені за даними Держстату України

* за 2020 - 2023 роки дані щодо викидів забруднювальних речовин від пересувних джерел відсутні

За даними Головного управління статистики у Черкаській області від стаціонарних джерел забруднення переважали обсяги викидів в атмосферне повітря таких забруднюючих речовин, як: діоксид азоту – 8,137 тис. т. (13,2%), речовини у вигляді твердих суспендованих речовин недиференційованих за складом – 9,197 тис. т. (14,9%), аміаку – 5,966 тис. т. (9,7%), діоксид сірки – 18,522 тис. т. (30,0%), оксид вуглецю – 2,475 тис. т. (4,0%), неметанові леткі органічні сполуки 0,631 тис. т. (1,0%). Їх частка у загальному обсязі викидів склала 73%.

Для скорочення викидів та забезпечення нормативного стану атмосферного повітря підприємствами області розробляються та впроваджуються заходи по скороченню викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

2.3. Водні ресурси

Черкаська область розташована у двох основних басейнах річок Дніпра та Південного Бугу: басейн річки Дніпро – 12,0 тис. км² та басейн річки Південний Буг – 8,9 тис. км². Густина річкової мережі добре розвинена і складає 0,2 - 0,54 км/км².

По території області протікає 1 велика річка – Дніпро (150 км в межах області), 7 середніх (716,5 км) і 1102 малих річок (5440,1 км), загальною протяжністю 6306,6 км. До середніх річок належать: в басейні р. Дніпро – Рось, Тясмин, Супій; в басейні р. Південний Буг – Велика Вись, Гнилий Тікич, Гірський Тікич та Ятрань. На малих та середніх річках області побудовано 40 водосховищ та 3201 ставок (інформація наведена за даними Регіонального офісу водних ресурсів у Черкаській області). Частково на території області знаходяться два водосховища Дніпровського каскаду – Канівське та Кременчуцьке. Найбільше з них – Кременчуцьке, загальна площа його водного дзеркала становить 2252 км², повна ємність 13,52 млн м.

За даними звітності за формою № 2-ТП–водгосп (річна) загальний обсяг забраної води у 2023 році становив 148,7 млн м³. У порівнянні з 2022 роком (148,8 млн м³) забір води зменшився на 0,1 млн м³.

Зміни обсягів забору води у 2023 році відбулися за рахунок зменшення водозабору з поверхневих джерел на 1,5 млн м³ (у 2023 році 123,4 млн м³, у 2022 році 124,9 млн м³) та збільшення водозабору з підземних джерел на 1,4 млн м³ у порівнянні з 2022 роком (в 2023 році 25,3 млн м³, а в 2022 році 23,9 млн м³).

У 2023 році на різні потреби використано свіжої води в обсязі 118,4 млн м³, в тому числі: на виробничі потреби – 68,2 млн м³ (57,6 %), питні та санітарно-гігієнічні потреби – 23,5 млн м³ (19,8 %), зрошення – 26,6 млн м³ (22,5 %).

У 2023 році в поверхневі водні об'єкти скинуто 69,9 млн м³ зворотних (стічних) вод, що на 1,15 млн м³ (1,7%) більше в порівнянні з 2022 роком (68,75 млн м³). Обсяг скиду забруднених зворотних вод зменшився на 0,102 млн м³ (2,8%) з 3,668 млн м³ у 2022 році до 3,566 млн м³ у 2023 році.

У 2023 році обсяг оборотного водопостачання становить 343,253 млн м³, повторного водопостачання – 1,831 млн м³, послідовного – 0,020 млн м³. Відсоток економії свіжої води у 2023 році становить 88,79%.

2.4. Земельні ресурси та ґрунти

Ґрунти Черкаської області вважаються найбільш продуктивними в Україні, однак за деякими агрохімічними параметрами вони поступаються ґрунтам східних і південних областей. Порівняно менший вміст елементів живлення гумусу та підвищена кислотність компенсуються більш сприятливими кліматичними умовами, особливо в період вегетації сільськогосподарських культур.

У ґрунтовому покриві області переважають чорноземи типові та чорноземи сильно реградовані, які займають 53,7 %. Темно-сірі опідзолені і реградовані ґрунти та чорноземи опідзолені і слабо реградовані займають 28,9 %, а світло-сірі і сірі опідзолені ґрунти – 7,3 %.

За механічним складом ґрунтовий покрив області практично в рівній мірі розподілений на легкосуглинкові, середньосуглинкові та важкосуглинкові ґрунти. Перших більше на Лівобережжі та в Подніпров'ї. Центр області зайнятий середньосуглинковими ґрунтами, а західні райони – важкосуглинковими. Супіщані ґрунти найбільшим масивом знаходяться в Черкаському районі (Мошенська зона) та на терасах річок Тясмин, Гірський і Гнилий Тікич. Механічний склад у значній мірі визначає вміст обмінного калію в ґрунтах та їх фізико-хімічні характеристики.

Із загальної площі Черкаської області (2091,6 тис. га) сільськогосподарські землі складають 1486,88 тис. га, в тому числі сільськогосподарські угіддя 1450,82 тис. га, з них: рілля – 1271,86 тис. га, перелоги – 8,47 тис. га, багаторічні насадження – 27,34 тис. га, сіножаті – 64,75 тис. га, пасовища – 78,40 тис. га.

Динаміка структури земельного фонду Черкаської області представлена в таблиці 2.4.1.

Таблиця 2.4.1. Динаміка структури земельного фонду Черкаської області

Основні види земель та угідь	2019 рік		2020 рік		2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія	2091,6	100	2091,6	100	2091,6	100	2091,6	100	2091,6	100
у тому числі:										
1. Сільськогосподарські угіддя	1451,0	69,4	1450,8	69,4	1450,8	69,4	1450,8	69,4	1450,8	69,4
2. Ліси та інші лісовкриті площі	338,6	16,2	338,6	16,2	338,6	16,2	338,6	16,2	338,6	16,2
3. Забудовані землі	84,5	4,0	84,5	4,0	84,5	4,0	84,5	4,0	84,5	4,0
4. Відкриті заболочені землі	30,5	1,5	30,5	1,5	30,5	1,5	30,5	1,5	30,5	1,5
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	15,4	0,7	15,4	0,7	15,4	0,7	15,4	0,7	15,4	0,7
6. Інші землі	171,7	8,2	171,7	8,2	171,7	8,2	171,7	8,2	171,7	8,2
Усього земель (суша)	1955,8	93,5	1955,9	93,5	1955,9	93,5	1955,9	93,5	1955,9	93,5
Території, що покриті поверхневими водами	135,7	6,5	135,7	6,5	135,7	6,5	135,7	6,5	135,7	6,5

*Інформація надана Головним управлінням Держгеокадастру у Черкаській області

Рівень родючості ґрунтів оцінюється, перш за все, за вмістом органічної речовини. Чим більше гумусу в ґрунті, тим він багатший на основні елементи живлення, адже в ньому сконцентровано 92 – 98% азоту, 60% фосфору, 80% сірки та значна кількість інших макро- і мікроелементів.

Табл. 2.4.2 Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу, азоту, фосфору та калію за результатами агрохімічної паспортизації

(за даними Департаменту агропромислового розвитку Черкаської обласної державної адміністрації)

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
дуже низький <1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий >5,0	
1	2	3	4	5	6	7
0,4	12,0	39,9	40,7	6,2	0,8	2,98

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту, що легко гідролізується

Площа ґрунтів, %				Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Корнфілд)
дуже низький <100	низький 101,0-150,0	середній 151,0-200,0	підвищений >200	

15,6	65,4	15,2	3,7	104,7
------	------	------	-----	-------

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту за нітрифікаційною здатністю

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту
дуже низький <5	низький 5-8	середній 9-15	підвищений 16-30	високий 31-60	дуже високий >60	
1	2	3	4	5	6	7
-	-	-	-	-	-	-

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук фосфору

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький <20	низький 21-50	середній 51-100	підвищений 101-150	високий 151-200	дуже високий >200	
1	2	3	4	5	6	7
-	3,6	30,8	31,6	18,8	15,2	142,7

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук калію

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький ≤20	низький 21-40	середній 41-80	підвищений 81-120	високий 121-180	дуже високий >180	
1	2	3	4	5	6	7
-	1,1	42,1	48,5	6,1	2,2	114,8

Нераціональне використання земель призводить до інтенсивних деструкційних та деградаційних процесів, що ставить під загрозу збереження ґрунтів. В області нараховується 361,8 тис. га деградованих та 108,8 тис. га малопродуктивних земель. Потребують консервації 139,2 тис. га деградованих та малопродуктивних земель. У 2023 році на території Черкаської області консервації земель не проводили.

Табл. 2.4.3 Поширеність процесів деградації земель

Види деградованих земель	Площа земель, підданих впливу, тис. га	% від загальної площі території
Дефляційно небезпечні землі (с/г угіддя)		
Землі (с/г угіддя), піддані водній ерозії	22,36	1,07
Землі (с/г угіддя), піддані сумісній дії водної та вітрової ерозії	61,82	2,96
Землі (с/г угіддя) із кислими ґрунтами	0,58	0,03
Землі (с/г угіддя) із засоленими ґрунтами		
Землі (с/г угіддя) із солонцюватими ґрунтами	0,43	0,02
Землі (с/г угіддя) із солонцевими комплексами		
Землі (с/г угіддя) осолоділі	0,04	0,00

Види деградованих земель	Площа земель, підданих впливу, тис. га	% від загальної площі території
Землі (с/г угіддя) перезволожені	2,81	0,13
Землі (с/г угіддя) заболочені	2,61	0,12
Землі (с/г угіддя) кам'янисті		
Забруднені землі (с/г угіддя), що не використовуються у с/г виробництві		

Примітка: інформація Головного управління Держгеокадастру у Черкаській області

Сучасний стан використання земельних ресурсів області не відповідає вимогам раціонального природокористування. Порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, що негативно впливає на стійкість агроландшафту. Сільськогосподарська освоєність земель перевищує екологічно допустиму, і протягом років залишилась майже незмінною.

Так, у складі сільськогосподарських угідь області зосереджено 520,7 тис. га або 40,0 % особливо цінних земель, в тому числі рілля – 514,6 тис. га (43,8%) від обстежуваної площі.

Нераціональна система землекористування призвела до тяжких екологічних наслідків, а саме: наявності таких проявів деградації земель як ерозія, техногенне забруднення, вторинне осолонцювання, підтоплення та зсуви ґрунтів. Високий рівень розораності угідь, в тому числі на схилах, значне розширення посівів просапних культур та практично повне припинення виконання комплексу робіт по захисту ґрунтів, порушення системи обробітку ґрунту призводить до погіршення стану земель.

Обласною програмою охорони навколишнього природного середовища на 2021 – 2027 роки (далі – Програма), затверджена рішенням обласної ради від 19.02.2021 № 5-23/VIII (із змінами). запланована реалізація природоохоронних заходів за напрямком "Охорона і раціональне використання земель". Передбачено 17 заходів, орієнтовний обсяг фінансування яких складає 132 103,2 тис. грн, з них: державний бюджет – 99 200,0 тис. грн, місцеві бюджети – 32 888,8 тис. грн, кошти суб'єктів господарювання - 14,4 тис. грн., зокрема:

- захист від підтоплення в межах 10 територіальних громад;
- реконструкція гідротехнічних споруд в межах 4 територіальних громад;
- будівництво берегозакріплювальних споруд в межах 2 територіальних громад.

У зв'язку з військовою агресією, фінансування заходів Програми за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, коштів суб'єктів господарювання, інших джерел не здійснювалось.

За даними Департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації з метою реалізації законодавства України з охорони земель в області проводиться моніторинг ґрунтів та агрохімічна паспортизація земель сільськогосподарського призначення.

За 2023 рік в області проведено обстеження сільськогосподарських угідь щодо стану родючості ґрунтів на площі 43,9 тис. га (Черкаська філія ДУ

„Держгрунтохорона“). Згідно з планом робіт, було проведено агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення в агроформуваннях Звенигородського – 28953,38 га, Уманського – 7360,8 га, Черкаського – 7616,01 га районів.

За інформацією Черкаської філії ДУ „Держгрунтохорона“ відповідно до результатів досліджень середньозважений показник вмісту гумусу в обстежених ґрунтах області становить 2,98%, що відповідає середньому його вмісту. Загалом в області ґрунти з середнім і підвищеним вмістом гумусу (2,1- 4%) становлять 80,6% обстежених площ.

2.5. Надра

Згідно інформації, зазначеній у Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021 – 2027 роки, на території Черкаської області налічується 270 родовищ з 15 видів різних корисних копалин, з яких 91 родовище розробляється. Мінерально-сировинна база на 67,3% складається із сировини для виробництва будівельних матеріалів, на 18,7% – з прісних та мінеральних підземних вод, на 11,7% – з паливно-енергетичних корисних копалин (вугілля, торф), на 1,5% – з гірничорудних корисних копалин, по 0,4% – з нерудних корисних копалин для металургії та гірничохімічних корисних копалин.

За даними Державної служби геології та надр України інформація стосовно мінерально-сировинної бази на території Черкаської області за 2023 рік можливо буде надати після актуалізації даних про стан родовищ корисних копалин за 2023 рік.

2.6. Біорізноманіття

Рослинний світ. Черкаська область розташована на східноєвропейській рівнині, в басейні середньої течії Дніпра. За фізико-географічними, кліматичними і ґрунтовими ознаками територія області належить до лісостепової природно-кліматичної зони і відноситься до малолісних регіонів України. Рельєф області – горбиста, пересічена ярами та балками, рівнина.

Для Черкаської області характерне поєднання флори лісової та степової зони, тому сформувалася ценотично багата природна рослинність, яка представлена лісовим, чагарниковим, степовим, лучним, болотним, водним, петрофітним, псамофітним типами рослинності. Лісова рослинність представлена сосновими та дубово-сосновими, дубово-грабовими деревостанами; трав'яниста рослинність – це придніпровські та середньодніпровські лучні степи та остепнені луки, рослинність заплавлених – дніпровські лісостепові лучні степи, справжні торф'янисті остепнені та засолені луки; болотна рослинність - лісостепові осокові, гіпно-осокові, злаково-осокові, очеретяно-осокові, трав'яні і трав'яно-гіпнові угруповання.

Тваринний світ. Геопросторове положення Черкаської області в лісостеповій зоні зумовлює розмаїття видового складу широколистянолісових, північностепових, поширення наявних акліматизованих і синантропних видів. Це підтверджується наявністю на території Черкащини хребетних тварин 410 - 420 видів, з яких 66 видів ссавців, близько 280 видів птахів, 9 видів плазунів, 11 видів земноводних, 51 видів риби, 57 видів молюсків.

У залежності від місця проживання утворюються різноманітні фауністичні

комплекси, лісо-лучний, лісостеповий, деревно-чагарниковий, прибережно-водний, синантропний.

На території області 103 види тварин занесених до Червоної книги України; 62 види тварин охороняються відповідно до угод Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі; 18 видів тварин охороняються відповідно до угод Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES); 17 видів тварин охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), 6 видів занесено до Європейського червоного списку; 21 вид тварин охороняються відповідно до угод Міжнародним союзом охорони природи (МСОП).

2.7. Екомережа та природно – заповідний фонд

В Черкаській області ведеться активна робота зі створення нових і розширенню меж існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду задля збереження, відтворення типових та унікальних природних комплексів біотичного та ландшафтного різноманіття, формування екологічної мережі.

Природні комплекси, що перебувають під охороною в межах територій природно-заповідного фонду, є найбільш захищеними від негативного впливу господарської діяльності.

Станом на 01.01.2024 природно-заповідний фонд області налічував 590 об'єктів природно-заповідного фонду, загальною площею понад 83,1 тис. га (фактична площа становить 70,4 тис. га), з них: 23 – загальнодержавного та 567 – місцевого значення.

Природно-заповідний фонд області складають об'єкти наступних категорій: Канівський природний заповідник, національні природні парки «Білоозерський», «Нижньосульський», «Холодний Яр», дендрологічний парк «Софіївка», Черкаський зоологічний парк, регіональний ландшафтний парк «Трахтемирів», 247 заказників, 215 пам'яток природи, 69 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 52 заповідні урочища.

Показник заповідності (питома вага площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду до площі області) доведено до 3,4 %.

У 2023 році відповідно до клопотань Київського еколого-культурного центру, ГО «Українська природоохоронна група», Гельмязівської територіальної громади, рішеннями Черкаської обласної ради оголошено 10 нових об'єктів природно-заповідного фонду та змінено межі 1 існуючого об'єкту природно-заповідного фонду. Площу природно-заповідного фонду у 2023 році збільшено на 92,2634 га.

Таблиця 2.7.1 Динаміка структури природно–заповідного фонду Черкаської області

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2023		На 01.01.2024	
	Кількість, шт.	Площа, га	Кількість, шт.	Площа, га
Природні заповідники	1	8657,2	1	8657,2
Біосферні заповідники	-	-	-	-
Національні природні парки	3	18060,7354	3	18060,7354

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2023		На 01.01.2024	
	Кількість, шт.	Площа, га	Кількість, шт.	Площа, га
Регіональні ландшафтні парки	1	5562,5	1	5562,5
Заказники загальнодержавного значення	5	14324,7083	5	14324,7083
Заказники місцевого значення	240	29101,1907	242	29158,4341
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	6	1166	6	1166
Пам'ятки природи місцевого значення	202	739,2376	209	773,0576
Заповідні урочища	52	3725,97	52	3725,97
Ботанічні сади місцевого значення	-	-	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	1	179,18	1	179,18
Дендрологічні парки місцевого значення	-	-	-	-
Зоологічні парки загальнодержавного значення	1	4,37	1	4,37
Зоологічні парки місцевого значення	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	6	688,89	6	688,89
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	62	749,1121	63	751,6121
Разом:	580	82959,0941	590	83052,6575
у т. ч. загальнодержавного значення	23	43081,0837	23	43081,0837
місцевого значення	557	39878,0104	567	39971,5738
Фактична площа ПЗФ		70288,1348		70402,6982
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО	-	3,4	-	3,4

На території області водно-болотні угіддя міжнародного значення, біосферні резервати та об'єкти Всесвітньої природної спадщини відсутні.

Робота по ідентифікації потенційних Смарагдових об'єктів була здійснена у 2009-2011 роках Благодійною організацією Інтерекоцентр в рамках впровадження проекту Ради Європи та ЄС „Підтримка для впровадження Програми робіт щодо природно-заповідних територій Конвенції про біологічне різноманіття в рамках політики Сусідства ЄС на сході та в Росії: Розширення реалізації принципів мережі ЄС Natura 2000 через Смарагдову мережу“. Проект Ради Європи та ЄС дозволив визначити та описати 146 потенційних об'єктів Смарагдової мережі в Україні, які займають площу близько 4 мільйонів гектарів. Ще п'ять Смарагдових об'єктів було визначено і описано в рамках теми „Визначення територій спеціального інтересу щодо їх збереження в межах та за межами природно-заповідного фонду України згідно з Конвенцією про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі“, яка

виконувалася Інтерекоцентром та фінансувалася Мінприроди України в 2011 році.

В результаті проведених робіт була отримана інформація, яка необхідна для проведення наукової оцінки рівня відповідності запропонованих територій умовам для надання їм статусу Смарагдових об'єктів. Ця інформація була надана Раді Європи та розміщена в Common Data Repository Європейського агентства довкілля для прийняття рішення Постійного комітету (ПК) Бернської конвенції.

На території Черкаської області експертами було виділено такі об'єкти Смарагдової мережі: UA0000012 Канівський природний заповідник, UA0000082 Національний природний парк „Нижньосульський“, UA0000110 Кременчуцьке та UA0000111 Канівське водосховища, Долини річок UA0000302 Супій, UA0000272 Рось, UA0000329 Золотоношки, UA0000331 Кропивни, UA0000261 території Холодного Яру, UA0000254 Черкаського Бору, UA0000162 Шуляцького болота, UA0000256 Михайлівського.

Потенційними об'єктом на території області, які занесений до „тіньового списку“ територій, що пропонується включити до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) України є: UA0000385 Басейн річки Гірський Тікич; UA0000561 Межиріччя річок Рось та Росава; UA0000567 Межиріччя річок Серебрянка та Медянка; UA0000568 Балки середньої частини Тясмина; UA0000415 Чигирин – Світловодські степові балки; UA0000382 Долина річки Ірклій; UA0000396 Долина річки Бурімка; UA0000566 Ржищівські балки.

Смарагдові об'єкти розташовані на території області характеризуються специфічними біотопноекотопними, екотонними характеристиками та мають певні відмінності та особливості в поширенні природного, антропогенного та спонтанного рослинного покриву, в різноманітті яких зберігається значна кількість зникаючих та рідкісних видів флори і фауни. Всі об'єкти мають важливе природоохоронне значення і охоплюють всі типи біотопів (оселищ) цієї території. На території об'єктів Смарагдової мережі зустрічаються види рослин та тварин, які охороняються Бернською конвенцією.

З метою захисту від незаконного заволодіння, збереження цілісності об'єктів природно заповідного фонду в області проводиться комплекс робіт щодо встановлення їх меж у природі (на місцевості).

У 2023 році в порядку, визначеному статтею 186 Земельного кодексу та статтею 47 Закону України „Про землеустрій“, на розгляд до Управління надійшло 36 проектів землеустрою щодо організації та встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду, з яких: погоджено 16 проектів землеустрою; 7 проектів землеустрою направлено на доопрацювання; 13 проектів землеустрою знаходяться на стадії розгляду.

За інформацією Державної екологічної інспекції Центрального округу у 2023 році складено 22 адміністративних протоколи, 12 з яких передано на розгляд до судових органів, винесено 2 постанови про адміністративні правопорушення, сума накладених штрафів 0,340 тис. грн, стягнуто 0,17 тис. грн. До правоохоронних органів передано 15 матеріалів у порядку ст. 214 КПК, порушено 5 кримінальних справ.

Таблиця 2.7.2 Складові структурних елементів екологічної мережі в розрізі одиниць адміністративно-територіального устрою регіону

№ з/п	Одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Загальна площа, тис. га	Загальна площа екомережі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га											
				об'єкти ПЗФ	водноболотні угіддя*	відкриті заболочені землі*	водоохоронні зони*	прибережні захисні смуги*	ліси та інші відкриті лісові площі*	курортні та лікувальні оздоровчі території*	рекреаційні території*	землі під консервацією*	відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом*	пасовища, сіножаті*	радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві*
	Черкаська область	2 091,60	777,05	64,8	135,7	30,5	0,59	46,60	338,6	0,16	1,50	-	15,4	143,2	-

*Інформація надана Головним управлінням Держгеокадастру у Черкаській області

2.8. Відходи

За даними Головного управління статистики у Черкаській області у 2023 році в області утворилось 1525,274 тис. т відходів I – IV класів небезпеки, з них: 1463,245 тис. т від економічної діяльності підприємств і організацій та 62,029 тис. т відходів від домогосподарств.

Із загальної кількості утворених відходів 0,06 % складають відходи I – III класів небезпеки (0,952 тис. т), 99,94 % - відходи IV класу небезпеки (1524,322 тис. т).

До основних видів відходів, що утворюються в області відносяться: екскременти, сечовина та гній від худоби; послід пташиний; барда зернова; сироватка; залишки зернові від очищення зерна тощо.

Найбільше утворено відходів I – IV класів небезпеки на підприємствах Черкаського району – 563,206 тис. т та Золотоніського району – 465,807 тис. т.

Протягом року суб'єктами господарювання області використано (утилізовано) 902,6 тис. т відходів та 671,0 тис. т відходів передано іншим підприємствам для утилізації або видалення.

Наявність відходів у тимчасовому зберіганні на території підприємств області на кінець 2023 року складає 235,0 тис. т.

Промислові відходи

Проблема поводження з відходами є визначальною для забезпечення сталого розвитку держави, зокрема і Черкаської області. Особлива увага в області приділяється поводженню з найбільш небезпечними відходами, які відносяться до I – III класів небезпеки. У 2023 році в області утворилось 1463,245 тис. т промислових відходів I – IV класів небезпеки, в тому числі 0,952 тис. т відходів I – III класів небезпеки.

За статистичними даними у 2023 р. обсяг утворення відходів I класу небезпеки склав 0,106 тис. т; II класу небезпеки – 0,224 тис. т; III класу небезпеки – 0,623 тис. т; IV класу небезпеки – 1462,293 тис. т. Із загальної кількості утворених відходів 99,9 % складають відходи IV класу небезпеки.

У 2023 році порівняно з 2022 роком збільшилися обсяги утворених промислових відходів на 204,17 тис. т (на 14,0%, з 1259,075 тис. т у 2022 році до 1463,245 тис. т у 2023 році), з них обсяги утворених відходів I – III класів небезпеки збільшилися на 0,171 тис.т (на 21,9%, з 0,781 тис. т у 2022 році

до 0,952 тис. т у 2023 році. Разом з цим у звітному році збільшилися обсяги відновлених (утилізованих) відходів на 111,5 тис. т (на 14,1%).

Зменшився обсяг спалених відходів на 4,8 тис. т (на 46,15%), що пов'язано зі зменшенням кількості відходів, що спалюються з метою отримання енергії та теплового перероблення енергії за рахунок спалення відходів IV класу небезпеки.

Як результат 61,68% промислових відходів (від загального обсягу утворених промислових відходів) було відновлено (утилізовано), 16,7% видалено.

На кінець 2023 року за статистичними даними на території підприємств зберігається 234,955 тис. т відходів I – IV класів небезпеки, що є наслідком невжиття рядом підприємств заходів, спрямованих на передачу відходів іншим власникам на відновлення (утилізацію), видалення чи знешкодження. Найбільшу кількість відходів, які знаходяться на території підприємств становлять відходи IV класу небезпеки 234,821 тис. т або 99,9 % від загальної кількості відходів I – IV класів небезпеки, які зберігаються на території підприємств.

Основними утворювачами відходів у 2023 році були підприємства сільського господарства та пов'язаних з ним послуг, відходи яких становили 68,2% від загальних обсягів утворених відходів в області. Із загального обсягу утворених відходів найбільшу кількість склали тваринні екскременти та послід пташиний, що становить 1020,566 тис. т (66,9%).

До основних видів відходів, що утворюються в області відносяться:

- екскременти, сечовина та гній від худоби – 740,034 тис. т;
- послід пташиний – 280,532 тис. т;
- шлак паливний – 74,183 тис. т;
- сироватка – 230,817 тис. т.

Динаміка основних показників поводження з відходами I - IV класів небезпеки Черкаської області представлена в таблиці 2.8.1.

Таблиця 2.8.1. Динаміка основних показників поводження з відходами I-IV класів небезпеки, тис. т (за формою статзвітності № 1-відходи)

№ з/п	Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік
1	Утворено	1301,4	1330,0	1525,3
2	Одержано від інших підприємств	273,7	224,2	429,3
3	Спалено	9,9	10,4	5,6
4	Використано (утилізовано)	835,9	791,1	902,6
5	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	256,4	167,4	244,5****
6	Передано іншим підприємствам	202,3	363,0	671,0
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок*	-	-	-
8	Наявність на кінець звітного року у сховищах організованого складування та на території підприємств	506,837**	667,592***	235,0***

Примітки: * З 2020 року дана інформація не передбачена формою статзвітності.

** Наявність відходів у тимчасовому зберіганні

*** Наявність відходів на кінець року

**** видалено відходів у спеціально відведені місця та об'єкти

Тверді побутові відходи (ТПВ)

Не менш гостро, ніж у попередні роки, в області стоїть проблема поводження з твердими побутовими відходами.

За даними проведеної інвентаризації на території області обліковується 477 місць видалення твердих побутових відходів (полігонів ТПВ та сміттєзвалищ).

Згідно даних Департаменту будівництва Черкаської обласної державної адміністрації у 2023 році кількість захоронених ТПВ на об'єктах поводження з ТПВ області становить 222,723 тис. т, з них 96,7 тис. т на Черкаському міському полігоні ТПВ.

Відповідно до інформації Головного Управління Держгеокадастру у Черкаській області лише 197 місць видалення ТПВ (41%) мають документи, які посвідчують право власності (користування) земельними ділянками, відведеними під сміттєзвалища та полігони.

За даними обласного реєстру місць видалення відходів (далі – МВВ) в області паспортизовано 267 місць видалення твердих побутових відходів (полігонів і сміттєзвалищ).

Для здійснення координації та контролю діяльності у сфері паспортизації МВВ діє обласна комісія з питань затвердження паспортів МВВ, утворена розпорядженням обласної державної адміністрації від 22.09.2014 № 343, зі змінами. У звітному році проекти паспортів місць видалення відходів від органів місцевого самоврядування на розгляд комісії не надходили.

З метою вирішення проблеми поводження з несанкціонованими сміттєзвалищами та безхазяйними відходами діє обласна постійно діюча комісія з питань поводження з безхазяйними відходами, утворена розпорядженням обласної державної адміністрації від 14.10.2014 № 399, зі змінами. Також, у всіх районах та 61 територіальній громаді створені і функціонують відповідні комісії.

Найбільшим полігоном для захоронення твердих побутових відходів є полігон ТПВ м. Черкаси, на якому у 2023 році розміщено 96,7 тис. т твердих побутових відходів, що складає 43,4% від загального обсягу захоронених ТПВ в області.

На сміттєзвалища та полігони ТПВ вивозяться відходи від житлових будинків, громадських будівель та установ, підприємств торгівлі, громадського харчування тощо. У загальному обсязі побутових відходів міститься: 10,3-26,4% паперу, 20-40 % харчових відходів, 0,75-3,7% відходів деревини, 0,2-8% текстилю, 1-5,8% металів, 1,1-9% скла, 0,6-6% полімерних відходів та інших речовин.

Важливим залишається питання потрапляння ресурсоцінних відходів на полігони та сміттєзвалища ТПВ. Попереднє сортування відходів перед видаленням на звалища та впровадження роздільного збирання вторинних компонентів ТПВ дасть можливість зменшити обсяги розміщення побутових відходів на полігонах та сміттєзвалищах.

Так, на контейнерних майданчиках багатоповерхових будинків м. Черкаси встановлено 310 контейнерів, з них: 250 для пластику, 60 для скла. Зібрані від населення використані ПЕТФ-пляшки ПрАТ „Черкасивторресурси“ та ТОВ „УМК“ сортуються за кольорами, подрібнюються, промиваються, сушаться та

передаються на оброблення іншим підприємствам.

Крім того, в місті Черкаси діють 5 стаціонарних пунктів збирання небезпечних відходів. У 2023 році від населення зібрано 30 тис. шт. відпрацьованих ламп, що містять ртуть, та 2 т відпрацьованих батарейок.

2.9. Здоров'я населення

Комунальним закладом „Черкаський обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики“ узагальнюються оперативні дані закладів охорони здоров'я про стан захворюваності населення. За 2022 рік показник загальної захворюваності всього населення становив 12 730,1 на 10 тис. всього населення області (за 2023 рік – 13 745,96; за 9 місяців 2024 року – 10 709,36 відповідно).

Показник первинної захворюваності за 2022 рік становив 5014,8 на 10 тисяч всього населення області (2023 рік – 5 659,78; 9 місяців 2024 року – 4 151,96). Порівняно з 2022 роком у 2023 році спостерігається зростання показника на 12,9%.

Хвороби органів системи кровообігу стабільно займають перше рангове місце в структурі загальної захворюваності як всього, так і дорослого населення області.

Хвороби органів дихання займають друге рангове місце в структурі загальної захворюваності всього населення. Показник загальної захворюваності населення області становив у 2022 році – 2 370,6 (2023 рік – 2 682,97; 9 місяців 2024 року – 2 104,80) на 10 тис. всього населення.

У структурі первинної захворюваності всього населення хвороби органів дихання займають перше рангове місце та складають за 2022 рік – 2082,6 на 10 тис. всього населення (2023 рік – 2 358,53; 9 місяців 2024 року – 1 844,68).

Значно низився в поточному році рівень захворюваності всього населення пневмонією – за 2022 рік показник склав 91,3 на 10 тис. всього населення (2023 рік – 56,5; 9 місяців 2024 року – 44,3).

Показник загальної захворюваності дорослого населення за 2022 рік становить 12949,2 на 10 тис. відповідного населення (2023 рік – 13 749,05; 9 місяців 2024 року – 10 732,86).

Показник первинної захворюваності дорослого населення у 2022 році склав 4 260,0 (2023 рік – 4 631,08; 9 місяців 2024 року – 3 320,36).

Найпоширенішими захворюваннями серед дорослого населення є хвороби системи кровообігу – кількість випадків за 2022 рік – 391519; 2023 рік – 414 507; 9 місяців 2024 року – 331 312.

Значне місце серед хвороб системи кровообігу займає гіпертонічна хвороба (всі форми) – 2022 рік – зареєстровано 185 108 випадків – 47,3%; 2023 рік – 206 534 – 49,8%; 9 місяців 2024 року – 167 252 – 50,5% від хвороб системи кровообігу.

Показник загальної захворюваності серед дітей віком 0-17р. включно за 2022 рік склав 11 613,4 на 10 тис. дитячого населення (2023 рік – 13 730,09; 9 місяців 2024 року – 10 588,62).

Показник первинної захворюваності дітей 0-17р. включно за 2022 рік – 8 862,2 (2023 рік – 10 945,47; 9 місяців 2024 року – 8 424,86).

Протягом 2022-2024 років вказані показники захворюваності населення області не стабільні і коливаються, в тому числі, в залежності від стану обліку на даний час.

Серед соціально значущих хвороб населення області слід відзначити:

- кількість хворих на злоякісні новоутворення – контингенти онкохворих у 2022 році становлять 44 080 осіб (2023 рік – 46 193 особи; 9 місяців 2024 року – 47 991 особа);

- кількість хворих на ВІЛ, що перебувають на обліку – 2022 рік – 4 116 осіб (2023 рік – 4 138 осіб; 9 місяців 2024 року – 4 236 осіб);

- кількість хворих на СНІД, що перебувають на обліку – 2022 рік – 1 250 осіб (2023 рік – 1 202 особи; 9 місяців 2024 року – 1 224 особи).

Структура загальної захворюваності всього населення*

(діти, підлітки, дорослі)

Класи захворювань	Зареєстровано захворювань						Питома вага серед всіх захворювань			Рангове місце		
	абсолютні дані			на 10 тис. нас.								
	2022	2023	9 міс. 2024	2022	2023	9 міс. 2024	2022	2023	9 міс. 2024	2022	2023	9 міс. 2024
Всього	1495327	1590566	11239196	12730,1	13745,96	10709,36	100	100	100			
1.Хвороби системи кровообігу	396487	419627	334784	3375,4	3626,49	2893,26	26,5	26,4	27,0	1	1	1
2.Хвороби органів дихання	278456	310450	243550	2370,6	2682,97	2104,28	18,6	19,5	19,7	2	2	2
3.Хвороби кістково-м'язової с-ми	113804	130153	105519	968,8	1124,81	911,91	7,6	8,2	8,5	4	3	3
4.Хвороби органів травлення	125411	126794	102648	1067,7	1095,78	887,1	8,4	8,0	8,3	3	4	4
5.Хвороби сечостатевої с-ми	84530	93067	71569	719,6	784,66	618,51	5,7	5,9	5,78	5	5	5
6.Хвороби ендокринної системи	79996	85181	71401	681,0	394,57	617,06	5,35	5,4	7,76	7	7	6
7. Хвороби ока	81530	90794	67240	694,1	736,15	581,1	5,45	5,7	5,43	6	6	7
8.Травми та отруєння	42828	47581	37772	364,6	411,2	326,4	2,9	2,99	3,05	10	9	8
9.Хвороби шкіри та підшкір клітк.	49261	55227	37215	477,3	394,57	321,62	3,3	2,87	3,0	9	10	9
10.Психічні розлади	50024	48442	36521	425,9	418,64	315,62	3,35	3,0	2,95	9	8	10

Структура первинної захворюваності всього населення*
(діти, підлітки, дорослі)

Класи захворювань	Зареєстровано захворювань						Питома вага серед всіх захворювань, %			Рангове місце		
	абсолютні дані			на 10 тис. нас.			2022	2023	9 міс. 2024	2022	2023	9 міс. 2024
	2022	2023	9 міс. 2024	2022	2023	9 міс. 2024						
Всього	589054	654902	480429	5014,8	5659,78	4151,96	100	100	100			
1. Хвороби органів дихання	244628	272909	213451	2082,6	2358,53	1844,68	41,5	41,7	44,43	1	1	1
2. Хвороби системи кровообігу	38003	52872	358829	323,5	456,93	309,64	6,41	8,1	7,46	4	2	2
3. Травми та отруєння	40588	44673	35187	345,5	386,1	304,1	6,9	6,8	7,32	2	3	3
4. Хвороби кістково-м'язової с-ми	37689	40165	32484	320,9	347,1	280,73	6,4	6,1	6,76	5	5	4
5. Хвороби сечостатевої с-ми	33977	42792	27538	289,3	369,82	237,99	5,8	6,5	5,73	6	4	5
6. Хвороби ока	32354	37384	25120	275,4	323,08	217,09	5,5	5,7	5,23	7	6	6
7. Хвороби шкіри та підшкірної клітковини	38179	37109	22339	325,0	320,7	193,06	6,5	5,67	4,65	3	7	7
8. Хвороби вуха	24488	29317	20519	208,5	253,36	177,33	4,2	4,5	4,27	9	8	8
9. Хвороби органів травлення	20039	23945	17876	170,6	206,94	154,49	3,4	3,7	3,72	10	9	9
10. Інфекційні та паразитарні хв.	31531	18422	13217	268,4	159,21	114,22	5,4	2,8	2,75	8	10	10

* інформативні дані

Окремі демографічні показники, ресурси та діяльність закладів охорони здоров'я УОЗ Черкаської ОДА

Демографічні показники та забезпеченість лікувальними закладами Черкаської області представлена в таблиці 2.9.2.

Таблиця 2.9.2. Демографічні показники Черкаської області та забезпеченість лікувальними закладами

Показник	Періоди		
	2022 р.	2023 р.	9 міс. 2024 р.
I. Демографія*			
народилось абс.	дані Головного управління статистики у Черкаській області відсутні		
<i>народжуваність на 1000 населення</i>			
померло абс.			
<i>смертність на 1000 населення</i>			
природний приріст абс.			
<i>на 1000 населення</i>			
смертність дітей до 1 року абс.			
<i>на 1000 живонароджених</i>			
II Мережа закладів УОЗ ОДА			
загальна кількість установ та їх відокремлених структурних підрозділів (далі ВСП)	259	248	246
<i>з них кількість стаціонарних установ</i>	41	41	38
<i>самостійних амбулаторно-поліклінічних закладів та їх відокремлених структурних підрозділів</i>	204	194	195
<i>інші заклади</i>	14	13	13
крім того, кількість ФАПів/ФП	324	243	239
кількість всіх поліклінічних підрозділів та установ, які надають амбулаторно-поліклінічну допомогу	245	235	233
<i>в т.ч. всі лікарські амбулаторії разом</i>	161	150	151
ЦПМСД	36	36	36
в складі ЦПМСД ЛА ВСП	158	147	148
крім того: ФАПи/ФП	317	227	223

*Демографічні показники за оперативними даними Головного управління статистики в Черкаській області.

В 2022 році в області функціонувало 245 поліклінічних закладів/підрозділів (самостійні поліклініки, поліклінічні підрозділи

стаціонарних установ, ЦПМСД та їх відокремлені структурні підрозділи – лікарські амбулаторії), 2023 рік – 235; 9 місяців 2024 року – 233.

Кількість звернень до амбулаторно-поліклінічних закладів/підрозділів у 2022 році становила – 5 959 633 відвідувань або 511,2 на 100 жителів (у 2023 році – 6 215 379 відвідувань або 537,1 на 100 жителів; за 9 місяців 2024 року – 4 633 738 або – 400,5 на 100 жителів).

Чисельність ліжкового фонду закладів охорони здоров'я Управління охорони здоров'я ОДА станом на 2022 рік становила 8 111 ліжок, при забезпеченості ліжками на 10 тис. населення 70,1, госпіталізовано хворих – 255 672 особи, лікарняна летальність склала 1,98% (2023 рік – 8 477 ліжок або 73,3 на 10 тис. населення, госпіталізовано 297 664 хворих, лікарняна летальність – 1,65%; 9 місяців 2024 року – 8 505 ліжок або 73,5 на 10 тис. населення, госпіталізовано – 245 819 хворих, лікарняна летальність – 1,61%).

Основну частину складу хворих, яким надана стаціонарна допомога, складають хвороби:

	2022			2023			9 місяців 2024		
	абс.	% від всіх вибулих		абс.	% від всіх вибулих		абс.	% від всіх вибулих	
Хвороби системи кровообігу	46738	18,5		55235	18,60		44159	18,09	
в т.ч. інфаркти	1573	3,37	від хвороб кровообігу	1514	2,74	від хвороб кровообігу	1111	2,52	від хвороб кровообігу
інсульты (всі форми)	5380	11,51		5383	9,75		4302	9,74	
Хвороби органів дихання	33062	13,05		36866	12,41		31288	12,82	
Новоутворення	24985	9,86		27163	9,15		21430	8,78	
Хвороби органів травлення	23386	9,23		28023	9,44		22696	9,30	
Хвороби сечостатевої системи	24431	9,64		27895	9,39		22628	9,27	

За останні роки п'ять основних причин госпіталізації хворих залишаються сталими, дещо змінювалась їх черговість (рангове місце) в залежності від коливань кількості госпіталізованих по роках.

Примітка:

Формування показників загальної захворюваності населення на даний час Міністерством охорони здоров'я України не запроваджено.

Звітна форма № 12 „Звіт про захворювання, зареєстровані у хворих, які проживають у районі обслуговування лікувально-профілактичного закладу“ була скасована наказом Міністерства охорони здоров'я України від 04.10.2018 №1802 „Про затвердження Змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 10 липня 2007 № 378“.

Також наказом МОЗ України від 26.01.2018 №157 „Про внесення змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України“ відмінено первинну облікову документацію реєстрації захворюваності населення (ф. №025-2/о) „Талон для реєстрації заключних (уточнених) діагнозів“, ф. № 025-6/о „Талон амбулаторного пацієнта“, ф. № 030/о „Контрольна карта диспансерного нагляду“ тощо. Враховуючи вищевикладене, на даний час відсутній механізм достовірного обліку в повному обсязі захворюваності населення, який може бути використано з метою оцінки впливу довкілля на стан здоров'я населення.

2.10. Прогнозні зміни стану довкілля Черкаської області, якщо документ державного планування не буде затверджено

Проектом ДДП визначено пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку Черкаської області. Для кожного з визначених напрямів проекту ДДП розробляються завдання та шляхи виконання поставлених завдань. Шляхи виконання передбачають низку заходів та проектів, серед яких можуть бути види діяльності, які, відповідно до Закону України „Про оцінку впливу на довкілля“, підлягатимуть оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

Відмова від реалізації ДДП, забезпечить відсутність появи нових джерел впливу на довкілля від реалізації завдань Програми. Забруднення компонентів довкілля залишиться на існуючому рівні, з подальшим поступовим погіршенням якості атмосферного повітря промислово розвинених населених пунктів області, поверхневих та підземних вод, збільшення обсягів накопичення побутових та промислових відходів.

Серед пріоритетних цілей Програми економічного і соціального розвитку Черкаської області на 2025 рік є цілі безпосередньо спрямовані на підтримку задовільного стану довкілля, а саме:

- забезпечення екологічної безпеки у сфері поводження з відходами: очищення території області від невідомих, непридатних та заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів та тари від них (відходів пестицидів); впровадження сталої системи управління відходами;
- поліпшення якості атмосферного повітря: запровадження сучасної регіональної системи державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря; зменшення рівня забруднення атмосферного повітря;
- покращення стану водних ресурсів області: зменшення обсягів скидів у водойми області шляхом реконструкції та будівництва очисних споруд; реалізація проектів з відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок;
- розвиток природно-заповідного фонду та збереження біологічного, ландшафтного різноманіття: оголошення нових та розширення меж існуючих територій та об'єктів земель природно-заповідного фонду до площі Черкаської області; встановлення меж територій та об'єктів природно – заповідного фонду.

Тому, у разі не затвердження цієї Програми та не реалізації даних цілей, це призведе до зниження якості екологічних показників стану довкілля та санітарно-гігієнічних умов проживання населення Черкаської області. А також, відсутність системного підходу, закріпленого в Програмі, до наявних екологічних питань загальмує їх вирішення. Крім того, не забезпечуватиметься досягнення цілей Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки.

Не схвалення документа державного планування унеможливило виконання природоохоронних заходів.

3. ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ДОВКІЛЛЯ, УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА СТАНУ ЙОГО ЗДОРОВ'Я НА ТЕРИТОРІЯХ, ЯКІ ЙМОВІРНО ЗАЗНАЮТЬ ВПЛИВУ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

Проект документу державного планування розроблений для Черкаської області, тому область є територією, яка ймовірно зазнає впливу внаслідок виконання Програми.

Площа області складає 20,9 тис. кв. км.

Атмосфера. За даними Головного управління статистики у Черкаській області в 2023 році викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел становили 61,8 тис. т, що на 14,8 тис. т більше у порівнянні з 2022 роком.

Збільшення кількості викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря обумовлено зростанням викидів на ПрАТ «Черкаське хімволокно» ВП «Черкаська ТЕЦ» на 11,783 тис. т у зв'язку із використанням більшої кількості вугілля, на ПрАТ «АЗОТ» – на 2,913 тис. т та ПрАТ «Миронівська птахофабрика» – на 0,279 тис.т у зв'язку із збільшенням випуску продукції.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та інформація щодо обсягів викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря у 2023 році.

Табл. 3.1 Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т.			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, т	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП
	Всього	у тому числі				
		стаціонарним и джерелами	пересувними джерелами			
2000	93,1	28,8	64,3	4,5	64,5	-*
2019	114,4	51,8	62,6	2,5	43,2	0,001
2020	51,4	51,4	***	2,5	43,4	0,0005
2021	47,6	47,7	***	2,3	40,7	0,0004
2022	47,0	47,0	***	****	****	**
2023	61,8	61,8	***	****	****	**

За даними Головного управління статистики у Черкаській області:

* - ВРП (валовий регіональний продукт) розраховується з 2004 року,

** - дані за 2022-2023 роки щодо ВРП знаходяться на стадії обробки;

*** - за 2020 - 2023 роки дані щодо викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел -відсутні;

**** - за 2023 рік інформація щодо щільності викидів у розрахунку на 1 кв.км, т та обсягів викидів у розрахунку на 1 особу, кг – відсутня.

Основними забруднювачами атмосферного повітря у 2023 році залишалися: ПрАТ «Черкаське хімволокно» ВП «Черкаська ТЕЦ» з валовим викидом 28,989 тис. т; ПрАТ «Миронівська птахофабрика» – 6,178 тис. т; ПрАТ «АЗОТ» – 6,018 тис. т.

Загальний обсяг викидів від цих підприємств становив 41,185 тис. т (67% від викидів стаціонарних джерел області).

Для скорочення викидів та забезпечення нормативного стану

атмосферного повітря підприємствами області розробляються та впроваджуються заходи по скороченню викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

За рахунок впровадження таких заходів відбулося зменшення ймовірності забруднення атмосфери нітрозними або хвостовими газами на 0,1 т/рік.

Постійні спостереження за станом атмосферного повітря здійснюються Черкаським обласним центром з гідрометеорології тільки в м. Черкаси. За їх даними в атмосферному повітрі міста у 2023 році середньорічні концентрації по формальдегіду (Дніпровський мікрорайон міста) становили 2,67 ГДК (в 2022 – 2 ГДК), по всіх інших речовинах фактичні концентрації не перевищували нормативи встановлені санітарним законодавством.

Індекс забруднення атмосферного повітря за 2023 рік становив 6,54 (у 2022 році – 5,32), що вважається підвищеним рівнем забруднення атмосферного повітря ($5 < ІЗА < 7$) (по Україні ІЗА становив 6,6).

Водні ресурси.

Основними джерелами водопостачання області є Кременчуцьке водосховище, річки Гнилий Тікич, Рось, Тясмин та підземні водозабори.

За даними звітності за формою № 2-ТП–водгосп (річна) загальний обсяг забраної води у 2023 році становив 148,7 млн м³. У порівнянні з 2022 роком (148,8 млн м³) забір води зменшився на 0,1 млн м³.

Зміни обсягів забору води у 2023 році відбулися за рахунок зменшення водозабору з поверхневих джерел на 1,5 млн м³ (у 2023 році 123,4 млн м³, у 2022 році 124,9 млн м³) та збільшення водозабору з підземних джерел на 1,4 млн м³ у порівнянні з 2022 роком (в 2023 році 25,3 млн м³, а в 2022 році 23,9 млн м³).

У 2023 році на різні потреби використано свіжої води в обсязі 118,4 млн м³, в тому числі: на виробничі потреби – 68,2 млн м³ (557,6 %), питні та санітарно-гігієнічні потреби – 23,5 млн м³ (19,8 %), зрошення – 26,6 млн м³ (22,5 %).

Динаміка основних показників використання і відведення води наведена в табл.3.2

Табл.3.2 Основні показники використання і відведення води, млн м³

<i>Показники</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>	<i>2021</i>	<i>2022</i>	<i>2023</i>
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	174,3	175,9	179,6	172,6	184,4	168,8	155,7	148,8	148,7
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на	138,9	141,9	143,0	137,9	149,7	132,9	115,4	108,3	118,4
виробничі потреби	76,65	81,39	76,36	77,92	82,76	83,38	73,1	63,1	68,2
питні і санітарно-гігієнічні потреби	26,50	25,38	24,99	23,74	23,52	22,14	24,0	23,2	23,4
зрошення	10,94	10,05	17,37	12,03	20,71	27,33	18,3	22,0	26,6
Сільськогосподарські потреби	24,80	25,11	24,26	24,2	22,63	-	-	-	-

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ставково-рибне господарство (без вилучення)	78,96	79,92	78,26	75,15	76,11	102,53	89,3	38,11	68,72
Втрати води при транспортуванні	9,88	9,23	9,91	9,62	9,68	8,41	9,56	9,25	9,55
Загальне водовідведення з нього	124,2	128,4	123,8	104,8	103,8	103,2	85,9	72,629	73,97
у поверхневій водні об'єкти	106,4	110,7	106,5	87,62	87,57	75,22	81,6	68,75	69,9
у тому числі									
забруднених зворотних вод	5,958	7,318	4,486	7,171	2,854	3,203	4,134	3,668	3,566
з них без очищення	2,383	1,382	1,168	1,564	0,060	0,066	0,074	0,031	0,360
нормативно очищених	42,33	42,17	41,04	40,28	42,52	36,85	39,42	34,978	37,38
нормативно чистих без очистки	58,11	60,27	59,67	38,80	40,94	35,162	38,061	30,104	28,95
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	435,6	530,5	406,4	471,4	483,5	544,97	485,12	341,29	491,49
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	85,74	87,34	85,09	86,76	86,21	102,98*	75,06	70,642	76,233
Потужність очисних споруд	87,83	88,94	83,46	84,34	76,35	57,78	62,10	55,996	58,038

За інформацією Регіонального офісу водних ресурсів у Черкаській області

* Відповідно до внесених змін до наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 16.03.2021 №78 "Про затвердження Порядку ведення державного обліку водокористування" показник наведено з урахуванням частки оборотного, повторного та послідовного водозабезпечення.

Обсяги забору, використання та відведення води по басейнах річок Дніпра та Південного Бугу показані в табл 3.2.3.

Табл. 3.2.3 Забір, використання та відведення води, млн м³

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневій водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
Басейн р. Дніпро	122,996	101,692	61,677	2,814
Басейн р. П. Буг	25,66	16,692	8,222	0,752
Всього по області	148,656	118,384	69,899	3,566

За інформацією Регіонального офісу водних ресурсів у Черкаській області

Постійні спостереження за станом водних об'єктів області у 2023 році, в межах повноважень здійснювали Регіональний офіс водних ресурсів у Черкаській області, Черкаський обласний центр з гідрометеорології, Державна установа "Черкаський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України", Державна екологічна інспекція Центрального округу у визначених контрольних створах.

За інформацією Черкаського обласного центру з гідрометеорології у 2023 році виконувалась програма діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод басейнів Дніпра та Південного Бугу за фізико-хімічними показниками.

За програмою спостережень діагностичного моніторингу визначалися температура води, рН, розчинний кисень, біохімічне споживання кисню за 5 діб (БСК₅), хімічне споживання кисню (ХСК), іонний склад, азотні та фосфорні

сполуки. Спостереження у пунктах діагностичного моніторингу проводились щомісячно.

Річки басейну Південного Бугу.

Діагностичний моніторинг масивів поверхневих вод проводився у наступних пунктах: р. Гірський Тікіч – с. Тальне; р. Гнилий Тікіч – м. Катеринопіль; р. Шполка – м. Ватутіне; р. Велика Вись – смт Ямпіль; р. Уманка – м. Умань.

За даними спостережень вміст розчиненого у воді кисню змінювався у межах від 4,3 до 18,7 мгО₂/дм³. Мінімальне значення (4,3 мгО₂/дм³) було відмічено у пункті р. Шполка – м. Ватутіне. Величина БСК₅ найбільшого значення досягала у пункті на р. Гнилий Тікіч, м. Катеринопіль, і становила 7,7 мгО₂/дм³.

Вміст органічних речовин (за ХСК) у поверхневих водах річок високий та знаходиться на рівні від 25 (р. Уманка) до 68 (р. Велика Вись) мгО/дм³. Без суттєвих змін порівняно з минулим роком.

Вода річок має сталий склад головних іонів з переважанням гідрокарбонатів, кальцію, хлоридів, сульфатів. Найвищий ступінь мінералізації властивий водам річок Уманка, Гнилий Тікіч та Шполка.

Максимальний вміст головних іонів відмічений у воді р. Уманка, який становив 1734 мг/дм³.

Азотні сполуки були представлені нітрогеном амонійним, нітритним та нітратним.

Найбільше забруднення сполуками нітрогену амонійного (15,89 мгN/дм³) та нітрогену нітритного (0,26 мгN/дм³) відзначалось у воді р. Уманка – м. Умань. Концентрації нітрогену нітратного впродовж спостережень були у межах від 0,01 до 1,3 мгN/дм³, максимум зафіксовано на ділянці р. Велика Вись – смт Ямпіль.

Фосфор у поверхневих водах, як відомо, є більш консервативним елементом, ніж азот. Більша його частина, яка використовується гідробіонтами повертається до водного середовища. Найвищі середні за рік значення фосфору (4,02 мг/дм³) встановлені для пункту на р. Уманка (м. Умань). Порівняно з минулим роком – зросли.

Річки басейну Дніпра.

Басейн Дніпра на території Черкаської області налічує 7 пунктів спостережень.

Діагностичний моніторинг масивів поверхневих вод проводився у наступних пунктах: р. Росава – с. Гамарня (3 км); р. Вільшанка – с. Мліїв (у межах міста); р. Золотоношка – с. Благодатне (18 км); р. Ірклій – смт Чернобай (22 км, Чернобаївське ВУЖКГ); р. Тясмин – м. Кам'янка (120 км); р. Тясмин – м. Чигирин (90 км, КП „Чигирин“); вдсх Кременчуцьке – м. Канів (0,5 км нижче міста).

Фізико-хімічний склад поверхневих вод тісно пов'язаний з його природними умовами і насамперед це стосується показників головних іонів та мінералізації. Мінералізація в басейні Дніпра на території Черкаської області коливалась від 258 (вдсх Кременчуцьке) до 1395 (р. Тясмин – м. Чигирин) мг/дм³.

За даними спостережень середні значення кисневого режиму річок, характеризуються, як задовільні. Були випадки незадовільного кисневого режиму на річці Вільшанка у вересні – жовтні 2023 року (1,12 – 1,92) мгО₂/дм³.

Величина БСК₅ найбільшого значення досягала у пункті на р.Золотоношка, становила 7,4мгО₂/дм³.

Вміст органічних речовин (за ХСК) у поверхневих водах річок високий та знаходився на рівні від 17 (р. Росава) до 124 (р. Росава) мгО₂/дм³. У воді р.Вільшанка – від 20 до 120 мгО₂/дм³. Дещо підвищився порівняно з минулим роком.

Серед різних форм мінерального азоту у поверхневих водах Дніпра значення нітрогену амонійного змінювались від 0,15 до 1,85 мгN/дм³. Максимальні величини були відмічені у пункті на р. Золотоношка (с.Благодатне).

Межі коливань нітрогену нітритного складали 0,003-0,1 мгN/дм³ (за мінімальним вмістом) та 0,03-0,18 мгN/дм³ (за максимальним вмістом). Забруднення з максимальною концентрацією відмічено на р. Росава – с.Гамарня.

Найбільш підвищені концентрації нітрогену нітратного спостерігались у воді річки Росава – 2,64 мгN/дм³.

Амплітуда коливань фосфору загального становила 0,045 – 2,9 мгN/дм³ і, як правило, підвищені концентрації фосфору загального спостерігались у створах нижче населених пунктів, що пов'язано з надходженням недостатньо очищених, або неочищених господарсько-побутових стічних вод.

За інформацією Регіонального офісу водних ресурсів у Черкаській області відповідно до „Програми державного моніторингу вод в частині проведення Держводагентством спостережень на масивах поверхневих вод, забір в яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення“ визначені об'єкти спостережень:

- 678 км, с. Сокирне, водозабір м. Черкаси;
- 64 км, м. Корсунь-Шевченківський, водозабір;
- 41 км, м. Звенигородка, водозабір.

У 2023 році відібрано 36 проби та виконано 720 вимірювань забруднюючих речовин.

За результатами проведених у 2023 році досліджень поверхневих вод в районі водозаборів с. Сокирне, м. Корсунь-Шевченківський та м. Звенигородка гідрохімічний стан води знаходився на задовільному рівні.

Біогенні елементи групи азоту по водозаборам, знаходились значно нижче рівня токсичної дії.

Середньорічні значення вмісту кисню у воді знаходились в межах від 4,4 до 10,0 мгО₂/дм³.

Протягом року по водозаборам спостерігалось перевищення нормативів:

по м. Корсунь-Шевченківський

- нормативів екологічної безпеки водних об'єктів (Наказ аграрної політики та продовольства України (Природні прісні води) № 471 від 30.07.2012)) по показникам БСК₅ в 1,4 – 2,1 рази, ХСК в 1,0 – 1,2 рази, завислим речовинам в 1,1 – 1,8 рази, прозорості (липень-листопад) в 1,4 – 2,5 рази;

- гігієнічні нормативи якості води ((ГДК/ОДР) Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 721 від 02.05.2022) по показнику ХСК в середньому в 3,4 рази.

по с. Сокирне:

- нормативів екологічної безпеки водних об'єктів (Наказ аграрної політики та продовольства України (Природні прісні води) № 471 від 30.07.2012)) по показнику БСК₅ в 1,2 – 1,6 рази; завислим речовинам в грудні 1,2 рази;

- гігієнічні нормативи якості води ((ГДК/ОДР) Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 721 від 02.05.2022) по показнику ХСК в середньому в 2,8 рази, заліза загального (лютий-травень) в 1,0 – 1,7 рази.

по м. Звенигородка:

- нормативів екологічної безпеки водних об'єктів (Наказ аграрної політики та продовольства України (Природні прісні води) № 471 від 30.07.2012)) по показнику БСК₅ в 1,6 – 2,1 рази, ХСК в 1,1 – 1,4 рази; завислим речовинам в 1,1 – 1,2 рази;

- гігієнічні нормативи якості води ((ГДК/ОДР) Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 721 від 02.05.2022) по показнику ХСК в середньому в 3,5 рази, прозорості (липень – грудень) в 1,4 – 2,9 рази.

Органічне забруднення води на водозаборах спостерігалось в період підвищення температури (липень-серпень) і як наслідок збільшення випаровування води та цвітіння водоростей, також попаданням в поверхневі води недостатньо очищених стічних вод комунальних підприємств та відходами господарської діяльності населення.

В порівнянні з минулим 2022 роком по водозабору с. Сокирне:

- показники сольового складу залишилися на рівні 2022 року;

- гідрохімічні показники: азотна група, ХСК, БСК₅, фосфати та фосфор загальний збільшилися;

- специфічні речовини: вміст заліза загального та марганець залишилися на рівні минулого року.

- гідрофізичний показник – завислі речовини зменшився.

В районі питного водозабору в р. Рось м. Корсунь-Шевченківський спостерігаються наступні зміни:

- зменшення показників сольового складу;

- збільшення гідрохімічних показників ХСК, БСК₅, амонію, фосфатів та фосфору загального. Зменшення нітритів і нітратів;

- специфічні речовини, а саме вміст заліза загального та марганець збільшився;

- гідрофізичний показник – завислі речовини зменшився.

Збільшився вміст розчиненого кисню.

В порівнянні з минулим 2022 роком в районі питного водозабору м.Звенигородка спостерігаються наступні зміни:

- показники сольового складу кальцій, магній, сульфати зменшилися, а сухий залишок та хлориди збільшилися;

- збільшення гідрохімічних показників ХСК, БСК₅, азотної групи, фосфатів та фосфору загального, зменшення амонію;

- специфічні речовини, а саме вміст заліза загального та марганець збільшився;

- гідрофізичний показник – завислі речовини збільшився.

Вміст розчиненого кисню залишився на рівні минулого 2022 року.

За даними Державної установи „Черкаський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України“, у 2023 році проведено дослідження 540 проби води з поверхневих водойм за санітарно-хімічними показниками, з них відхилення від гігієнічних вимог виявлені у 29 (5,4%) пробах.

За інформацією Державної екологічної інспекції Центрального округу інструментально-лабораторний контроль якості поверхневих вод у 2023 році здійснювався на річках басейну Південного Бугу: став Осташівський, Уманка, Гнилий Тікич, канал біля території пивзаводу м. Жашків, потічок біля території пивзаводу м. Жашків, ставок м. Жашків; у басейні р. Дніпро: Кременчуцьке водосховище, Канівське водосховище, Рось, Суха Згар, Росава, Молочна, Тясмин, Вільшанка, Ризінкова, Порозовиця, Нехвороща, струмок Фоса, Черепинка, Мирополка, Хоробра, Соковиця, Ірклій, Золотоношка.

Вимірювання проводились у 86 контрольних створах, відібрано та проаналізовано 226 проби.

При проведенні лабораторного контролю за якістю поверхневих вод зафіксовано:

- 2 випадки перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в Канівському водосховищі (БСК₅, залізо);
- 26 випадків перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в Кременчуцькому водосховищі (БСК₅, ХСК, залізо, азот амонійний, нітрити, АПАР);
- 50 випадків перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в р. Рось (БСК₅, ХСК, залізо, завислі речовини);
- 3 випадки перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в р. Суха Згар (БСК₅, ХСК, азот амонійний, АПАР, фосфати);
- 2 випадки перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в Осташівському ставі (ХСК);
- 2 випадки перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в р. Тясмин (БСК₅, залізо);
- 3 випадки перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в р. Гнилий Тікич (БСК₅, ХСК);
- 2 випадки перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в р. Ризінкова (Листвинка) (БСК₅, ХСК);
- 1 випадок перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в р. Порозовиця (БСК₅, ХСК, азот амонійний);
- 2 випадки перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в р. Нехвороща (БСК₅, ХСК);
- 3 випадки перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в струмок Фоса (БСК₅, ХСК);
- 1 випадок перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в р. Мирополка (БСК₅, ХСК, азот амонійний);
- 1 випадок перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в р. Хоробра (БСК₅, ХСК, азот амонійний);

- 1 випадок перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в р. Соковиця (БСК₅, ХСК, азот амонійний);
- 2 випадки перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в потічку біля території пивзаводу м. Жашків (БСК₅, ХСК);
- 1 випадок перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в ставку м. Жашків (БСК₅, ХСК, азот амонійний, АПАР);
- 7 випадків перевищень нормативів гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин в р. Золотоношка (БСК₅, ХСК, азот амонійний, АПАР, фосфати, нітрити).

За даними Державної установи „Черкаський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України“, у 2023 році з поверхневих водойм досліджено 940 проб води за мікробіологічними показниками, з них у 223 (23,2%) пробах виявлені відхилення від гігієнічних нормативів.

Земельні ресурси. Із загальної площі Черкаської області (2091,6 тис. га) сільськогосподарські землі складають 1486,88 тис. га, в тому числі сільськогосподарські угіддя 1450,82 тис. га, з них: рілля – 1271,86 тис. га, перелоги – 8,47 тис. га, багаторічні насадження – 27,34 тис. га, сіножаті – 64,75 тис. га, пасовища – 78,40 тис. га.

У ґрунтовому покриві області переважають чорноземи типові та чорноземи сильно реградовані, які займають 53,7 %. Темно-сірі опідзолені і реградовані ґрунти та чорноземи опідзолені і слабо реградовані займають 28,9 %, а світло-сірі і сірі опідзолені ґрунти – 7,3 %.

Внаслідок нераціонального використання ґрунтів відбувається збіднення їх природної родючості, що призводить до погіршення якісного стану ґрунтів.

Основні втрати родючості ґрунтів пов'язані з високим ступенем розораності земель і посиленням ерозійних процесів; порушенням структури сівозміни; зростанням дефіциту балансу елементів живлення і органічної речовини, а тому і збідненням їх запасів у ґрунті; послабленням мікробіологічної активності ґрунту; наявністю площ кислих ґрунтів; зростанням щільності ґрунту та падінням його водоутримуючої здатності; повільним впровадженням сучасних ґрунтозахисних технологій обробітку.

В області нараховується 361,8 тис. га деградованих та 108,8 тис. га малопродуктивних земель. У 2023 році на території Черкаської області консервації земель не проводили. Потребують консервації 139,2 тис. га деградованих та малопродуктивних земель.

За інформацією Державної екологічної інспекції Центрального округу станом на 01.01.2024 року розраховані збитки, завдані доквіллю Черкаської області внаслідок збройної агресії російської федерації на суму 145 мільярдів 601 мільйон 973 тисячі 433 гривні. Шкода завдана землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану на суму 145 402 228,440 тис. грн.

Клімат. Клімат Черкащини помірно континентальний і континентальність зростає із заходу на схід. За даними Черкаського обласного центру з

гідрометеорології середня річна температура повітря за період спостережень з 1961 по 1990 роки становила $+7,7\text{ }^{\circ}\text{C}$; середня річна кількість опадів – 517 мм.

За період спостережень з 1991 по 2020 роки найбільше потепліли основні сезони: зима на $1,6\text{ }^{\circ}\text{C}$ та літо на $1,3\text{ }^{\circ}\text{C}$. Із перехідних періодів найменша зміна температури спостерігається восени на $0,6\text{ }^{\circ}\text{C}$.

Зима починається пізніше, а закінчується раніше, тобто стала коротшою на 2,5 тижні. Найбільші зміни температуриного режиму відбулися у лютому, який потеплішав (з 1961 по 1990 рр. середньомісячна температура становила $-4,6\text{ }^{\circ}\text{C}$; з 1991 по 2020 рр. – $-2,7\text{ }^{\circ}\text{C}$). Кількість опадів за зиму зменшилась на 8%, найбільше зменшення відбулось в грудні. Найсильніший мороз тепер не перевищує $29\text{ }^{\circ}\text{C}$, а раніше був до $34\text{ }^{\circ}\text{C}$.

Весною наростання тепла відбувається прискореними темпами, але наприкінці сезону уповільнюється і літо настає в ті ж самі строки. Опадів за весну стало випадати на 20% більше, найбільш вологими стали березень і травень.

Літо стало більш теплим та посушливим. найбільше зросла температура липня, а в червні стало випадати найбільше опадів: з 1991 по 2020 роки середня річна кількість опадів становить 72 мм (раніше лідером по опадах був липень з 1961 по 1990 рр – 76 мм). Інтенсивність спеки зросла з $36\text{ }^{\circ}\text{C}$ до $38\text{ }^{\circ}\text{C}$.

Осінь дещо потеплішала, а дощів стало випадати більше на 25%. При цьому вересень став більш дощовим, а листопад менш дощовим. Тривалість осіннього сезону та темпи спадання температури майже не змінилися. Перепади тепла і холоду восени стали контрастніше.

Причиною зміни клімату є динамічні процеси на Землі зумовлені природними та антропогенними чинниками. Крім збільшення концентрації парникових газів та аерозольних частинок в атмосфері, антропогенний вплив на клімат здійснюється в результаті вирубки лісів, урбанізації (забудови) територій, створення значної кількості сміттєзвалищ.

На даний час зміна клімату – це не лише екологічне, а й економічне та соціальне питання, яке тісно пов'язане з правами людини, у т. ч. на безпечне для життя і здоров'я довкілля. До парникових газів відносяться: двоокис вуглецю (CO_2), метан (CH_4), закис азоту (N_2O), гідрофторвуглеці (ГФВ), перфторвуглеці (ПФВ), гексафторид сірки (SF_6) (додаток А Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату).

По Україні в 1990 році антропогенні викиди парникових газів в еквіваленті діоксиду вуглецю були зафіксовані на рівні 925 млн т (по Черкаській області викиди парникових газів в 1990 році в еквіваленті діоксиду вуглецю склали 10,1 млн т). Але 1990 рік став початком спаду промисловості, що відповідно привело до поступового скорочення об'ємів викидів.

За даними Головного управління статистики в Черкаській області викиди основного парникового газу – діоксиду вуглецю в атмосферне повітря у 2023 році становили 2,9 млн т.

Динаміка викидів діоксиду вуглецю в атмосферне повітря Черкаської області за 1990, 2016–2023 роки наведена в таблиці 3.3.

Табл. 3.3. Динаміка викидів діоксиду вуглецю (основного парникового газу) в атмосферне повітря Черкаської області за 1990, 2019 - 2023 рр. (тис. т.)

	Обсяги викидів діоксиду вуглецю, тис. т.					
	1990	2019	2020	2021	2022	2023
Всього: в т.ч.	10076,32	2616,771	2395,583	2414,902	2038,192	2898,786
від стаціонарних джерел	10076,32	2616,771	2395,583	2414,902	2038,192	2898,786

Інформація наведена за даними Головного управління статистики у Черкаській області

Найбільшими утворювачами парникових газів в області є підприємства-виробники: ПрАТ „Азот“, ПрАТ „Черкаське хімволокно“. Ними у 2023 році викинуто в атмосферу 2,112 млн т парникових газів (72,85% від обсягу викинутих парникових газів по області стаціонарними джерелами).

Природно – заповідний фонд.

Природно-заповідний фонд області складають об'єкти наступних категорій: Канівський природний заповідник, національні природні парки "Білоозерський", "Нижньосульський", "Холодний Яр", дендрологічний парк "Софіївка", Черкаський зоологічний парк, регіональний ландшафтний парк "Трахтемирів", 245 заказників, 208 пам'яток природи, 68 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 52 заповідні урочища.

Показник заповідності (питома вага площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду до площі області) доведено до 3,4 %.

До об'єктів екомережі Черкаської області відносять: РЛП „Трахтемирів“, Заповідне урочище місцевого значення „Довжик“, Ботанічний заказник місцевого значення „Безбородьківський“, Гідрологічний заказник місцевого значення „Старорічище“, орнітологічний заказник місцевого значення „Стави“, Гідрологічний заказник місцевого значення „Бабків ставок“, Ботанічний заказник місцевого значення „Коробівський“, Ботанічний заказник місцевого значення „Крисякове“, Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва „Синицький парк“, Гідрологічний заказник місцевого значення „Совгирів“, Гідрологічний заказник місцевого значення „Панський“, Ентомологічний заказник місцевого значення „Ярославський“, Геологічна пам'ятка природи місцевого значення „Хлистунівське відслонення № 2“, Ентомологічний заказник місцевого значення „Гусаківський“, Ботанічний заказник місцевого значення „Баранів яр“, Ентомологічний заказник місцевого значення „Стрілецький“, Ботанічний заказник місцевого значення „Руди“, Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення „Міський парк“, Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення „Парк“, Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення „Сквер Молодіжний“, Гідрологічний заказник місцевого значення „Джерела живої та мертвої води“, Гідрологічний заказник місцевого значення „Ганничі“, Ботанічний заказник місцевого значення „Велико-сєваст'янівські яри“, Гідрологічний заказник місцевого значення „Бубирова гребля“, Ботанічний заказник місцевого значення „Кут“, Ботанічний заказник місцевого значення „Грушевий Яр“, Гідрологічний заказник місцевого значення „Широке“, Ландшафтний заказник місцевого значення „Солонці“, Іхтіологічний заказник місцевого значення „Роський“.

З метою захисту від незаконного заволодіння, збереження цілісності об'єктів природно заповідного фонду в області проводиться комплекс робіт щодо встановлення їх меж у натурі (на місцевості).

У 2023 році відповідно до клопотань Київського еколого-культурного центру, ГО «Українська природоохоронна група», Гельмязівської територіальної громади, рішеннями Черкаської обласної ради оголошено 10 нових об'єктів природно-заповідного фонду та змінено межі 1 існуючого об'єкту природно-заповідного фонду. Площу природно-заповідного фонду у 2023 році збільшено на 92,2634 га.

У 2023 році в порядку, визначеному статтею 186 Земельного кодексу та статтею 47 Закону України „Про землеустрій“ на розгляд до Управління надійшло 36 проектів землеустрою щодо організації та встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду, з яких: погоджено 16 проектів землеустрою; 7 проектів землеустрою направлено на доопрацювання; 13 проектів землеустрою знаходяться на стадії розгляду.

За інформацією Державної екологічної інспекції Центрального округу у 2023 році складено 22 адміністративних протоколи, 12 з яких передано на розгляд до судових органів, винесено 2 постанови про адміністративні правопорушення, сума накладених штрафів 0,340 тис. грн., стягнуто 0,17 тис. грн. До правоохоронних органів передано 15 матеріалів у порядку ст. 214 КПК, порушено 5 кримінальних справ.

Відходи. За даними Головного управління статистики у Черкаській області у 2023 році в області утворилось 1525,274 тис. т відходів I – IV класів небезпеки, з них: 1463,245 тис. т від економічної діяльності підприємств і організацій та 62,029 тис. т відходів від домогосподарств.

Для запобігання накопиченню відходів в місцях їх утворення підприємствам, організаціям та установам області надається інформація щодо технологічних можливостей утилізації відходів, координати підприємств, які мають необхідну технологічну базу та відповідні ліцензії для здійснення збирання, утилізації, оброблення відходів тощо.

В області ведуться реєстр об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів та реєстр місць видалення відходів.

За даними проведеної інвентаризації на території області у 2023 році обліковувалося 477 місць видалення твердих побутових відходів (456 сміттєзвалищ та 21 міський полігон ТПВ).

Сміттєзвалища призводять до забруднення ґрунтів, атмосфери, підземних і поверхневих вод, у зв'язку з чим актуальним залишається питання впровадження у населених пунктах системи роздільного збирання відходів, комплексної переробки та утилізації корисних компонентів побутових відходів, реконструкції діючих полігонів ТПВ, будівництва сміттєпереробних заводів та сортувальних ліній.

Роздільне збирання вторинних відходів від населення впроваджено в 98 населених пунктах 40 територіальних громад Черкаської області.

У складі побутових відходів роздільно збираються скло, папір, пластик (ПЕТ-пляшки). Частка населених пунктів, де впроваджено роздільне збирання ТПВ до загальної кількості населених пунктів області, становить 11,4%, що у

сім разів більше порівняно із 2015 роком (1,5%). На території населених пунктів області або на майданчиках для збору сміття встановлюються додаткові контейнери для збору вторинної сировини: макулатури, склобою, поліетиленових пляшок.

Здоров'я населення.

За даними Комунального закладу „Черкаський обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики“, у зв'язку із відміною відповідно до наказів Міністерства охорони здоров'я України первинної облікової документації обліку захворюваності населення, інформація щодо рівня захворюваності населення з 2018 року офіційно відсутня, як і середньостатистичні дані про захворюваність населення по Україні в цілому.

Програма на 2025 рік визначає пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку, враховує екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного, стабільного соціально-економічного розвитку Черкаської області та підвищення якості життя населення. Напрями Програми заплановано впроваджувати виконанням переліку заходів, які покликані привести область до стратегічного бачення.

Вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення, при впровадженні заходів, може мати як позитивні так і негативні наслідки. Реалізація заходів Програми при існуючому стані дозволяє покращити соціально-економічні умови життя і діяльності області.

4. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ, У ТОМУ ЧИСЛІ РИЗИКИ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, ЗОКРЕМА ЩОДО ТЕРИТОРІЙ З ПРИРОДООХОРОННИМ СТАТУСОМ (ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМИ ДАНИМИ, СТАТИСТИЧНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ТА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ)

До основних екологічних проблем Черкаської області відповідно статистичній інформації можна віднести:

- забруднення атмосферного повітря. В Черкаській області викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів у 2023 році становили 61,8 тис. т.

Основними забруднювачами Черкаської області є три підприємства – ПрАТ „Черкаське хімволокно“, ПрАТ „Миронівська птахофабрика“ та ПрАТ „Азот“.

Інтенсивне забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин є суттєвим фактором ризику виникнення та ускладнення перебігу у населення гострих та хронічних захворювань дихальних шляхів, бронхолегеневої системи, алергічних станів, тощо.

Доведено прямий зв'язок між інтенсивністю забруднення повітря і станом здоров'я, а також зростанням хронічних неспецифічних захворювань, зокрема таких, як атеросклероз, хвороби серця, рак легенів тощо. Забруднене повітря значно знижує імунітет.

Негативно впливає на стан здоров'я людини смог, що утворюється в повітрі міст в результаті фотохімічних реакцій забруднюючих речовин, спричинених викидами підприємств та автотранспорту. Він спричиняє слезотечу, різь в очах, сухий кашель, нудоту, головний біль, стискання в грудях, задишку, загальну слабкість, є причиною розладів функцій органів дихання.

Забруднення атмосферного повітря діоксидом сірки частіше призводить до виникнення таких захворювань, як хронічний і астматичний бронхіт, бронхіальна астма, емфізема легенів.

Програмою передбачено ряд заходів з будівництва, реконструкції та капітального ремонту об'єктів.

При будівництві (реконструкції) цих об'єктів вплив на атмосферне повітря здійснюватиметься за рахунок проведення земляних, будівельних, зварювальних, фарбувальних робіт.

У процесі реалізації проектних рішень в атмосферне повітря, в основному, надходять речовини у вигляді пилу, заліза оксиду, марганцю оксиду, азоту оксидів, вуглецю оксиду тощо.

За рахунок роботи двигунів транспортних засобів, задіяних на постачанні будматеріалів та монтажі, в атмосферне повітря надходять азоту оксид, вуглецю оксид, діоксид сірки, сажа, пил. В цілому вплив цих факторів тимчасовий і розрахований виключно на період будівництва.

- відсутність автоматизованої системи моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря. Відсутність цієї системи не дозволяє визначити рівень забруднення атмосферного повітря на певній території за певний проміжок часу

та розробляти науково обґрунтовані рекомендації для прийняття управлінських рішень для запобігання негативним змінам.

- вплив парникових газів на зміну клімату. За даними Головного управління статистики в Черкаській області викиди основного парникового газу – діоксиду вуглецю в атмосферне повітря у 2023 році становили 2,9 млн т, який є основним парниковим газом та безпосередньо впливає на клімат. Найбільшими утворювачами парникових газів в області є підприємства-виробники: ПрАТ „Азот“, ПрАТ „Черкаське хімволокно“. Ними у 2023 році викинуто в атмосферу 2,112 млн т парникових газів (72,85% від обсягу викинутих парникових газів по області стаціонарними джерелами)

На даний час зміна клімату – це не лише екологічне, а й економічне та соціальне питання, яке тісно пов'язане з правами людини, у т. ч. на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

- забруднення поверхневих вод та збільшення скиду забруднених зворотних вод. У 2023 році в поверхневі водні об'єкти скинуто 69,9 млн м³ зворотних (стічних) вод, що на 1,15 млн м³ (1,7%) більше у порівнянні з 2022 роком (68,75 млн м³). Обсяг скиду забруднених зворотних вод зменшився на 0,102 млн м³ (2,8 %) з 3,668 млн м³ у 2022 році до 3,566 млн м³ у 2023 році.

Найбільший потенційний вплив в напрямку забруднення поверхневих водних об'єктів мають: КП „ВодГео“ м. Сміла (з обсягом скиду недостатньо-очищених стічних вод – 1,557 млн м³), КП „Міський водоканал“ м.Золотоноша (з обсягом скиду недостатньо-очищених стічних вод – 0,635 млн м³), Ватутінське КВП „Водоканал“ (з обсягом скиду недостатньо-очищених стічних вод – 0,477 млн м³).

Програма передбачає заходи з будівництва та реконструкцію очисних споруд, каналізаційних мереж (у тому числі розроблення проектно-кошторисної документації); з відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану водних об'єктів, будівництва берегозакріплювальних споруд, проведення заходів направлених на запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів.

Вплив на водні ресурси при проведенні цих робіт обумовлюється ризиками зміни гідрохімічного складу внаслідок використання техніки, а також в результаті осідання забруднювачів з атмосферного повітря. Потенційно можливе погіршення стану прибережно-захисної смуги через використання техніки. Проте ці ризики відносяться виключно до стадії будівництва.

Заходи Програми включають такі, що у відповідності з Законом України „Про оцінку впливу на довкілля“ відносяться до видів планованої діяльності, які підлягають оцінці впливу на довкілля (ОВД). До них відносяться: берегоукріплення (проведення робіт з розчищення і днопоглиблення русла та дна річок, берегоукріплення, зміни і стабілізації стану русел річок – підпункт 7. пункт 10 ч. 3 ст 3 Закону). У зв'язку з цим, детальна оцінка впливу на довкілля цієї діяльності проводитиметься в рамках процедури ОВД.

- зменшення площі лісів. Черкаська область, маючи площу 20,9 тис. км², належить до малолісних регіонів України: загальна площа лісового фонду області – 338,6 тис. га, в тому числі вкритих лісом – 318,33 тис. га, тобто лісистість становить 15,4 %, при оптимальній лісистості – 16,0 %.

Сучасний стан та поширення лісів на території Черкаської області – це, в першу чергу, результат людської діяльності. Лісові насадження Черкаської області переважно створені штучно (понад 70,0 %). Середній вік лісів – 62 роки.

- зниження родючості та деградація ґрунтів. В області нараховується 361,8 тис. га деградованих та 108,8 тис. га малопродуктивних земель. В 2023 році на території Черкаської області консервації земель не проводили. Потребують консервації 139,2 тис. га деградованих та малопродуктивних земель.

Сучасний стан використання земельних ресурсів області не відповідає вимогам раціонального природокористування. Порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, що негативно впливає на стійкість агроландшафту. Сільськогосподарська освоєність земель перевищує екологічно допустиму, і протягом років залишилась майже незмінною. Так, у складі сільськогосподарських угідь області зосереджено 520,7 тис. га або 40 % особливо цінних земель, в тому числі рілля – 514,6 тис. га (43,8 % від обстеженої площі).

Нераціональна система землекористування призвела до тяжких екологічних наслідків, а саме: наявності таких проявів деградації земель як ерозія, техногенне забруднення, вторинне осолонцювання, підтоплення та зсуви ґрунтів.

Програма не передбачає створення нових підприємств, які постійно забруднюватимуть земельні ресурси.

Програма містить заходи з будівництва та реконструкції споруд для очищення стічних вод, що утворюються в промисловості, комунальному господарстві, інших галузях народного господарства; систем роздільної каналізації, каналізаційних мереж і споруд на них; будівництво (реконструкцію) систем водопостачання; будівництво, берегозакріплювальних споруд на річках.

При будівництві (реконструкції) цих об'єктів негативний вплив відбуватиметься на стадії будівництва внаслідок розробки котлованів, прокладання комунікаційних і технологічних кабелів та систем, будівництва доріг і проявлятиметься в руйнуванні та деградації ґрунтового покриву.

В цілому вплив цих факторів тимчасовий і розрахований виключно на період будівництва.

Утворення будівельних та побутових відходів також може обумовити забруднення та засмічення ґрунтового покриву. Після завершення будівництва запланованих об'єктів та рекультивації ризику негативного впливу на ґрунти та земельні ресурси значно зменшуються і можуть бути пов'язані із забрудненням та засміченням побутовими відходами.

- поводження з відходами. За даними Головного управління статистики у Черкаській області у 2023 році в області утворилось 1525,274 тис. т відходів I – IV класів небезпеки, що є наслідком невжиття рядом підприємств заходів, спрямованих на передачу відходів іншим власникам на утилізацію та знешкодження. Із загальної кількості утворених відходів 0,06 % складають відходи I – III класів небезпеки (0,952 тис. т), 99,94 % - відходи IV класу небезпеки (1524,322 тис. т).

Основними утворювачами відходів у 2023 році були підприємства сільського господарства та пов'язаних з ним послуг, відходи яких становили 68,2% від загальних обсягів утворених відходів в області. Із загального обсягу утворених відходів найбільшу кількість склали тваринні екскременти та послід пташиний, що становить 1020,566 тис. т (66,9%).

Не менш гостро, ніж у попередні роки, в області стоїть проблема поводження з твердими побутовими відходами.

Згідно даних Департаменту будівництва Черкаської обласної державної адміністрації у 2023 році кількість захоронених ТПВ на об'єктах поводження з ТПВ області становить 222,723 тис. тонн. На сміттєзвалища та полігони ТПВ вивозяться відходи від житлових будинків, громадських будівель та установ, підприємств торгівлі, громадського харчування тощо. У загальному обсязі побутових відходів міститься: 10,3-26,4% паперу, 20-40 % харчових відходів, 0,75-3,7% відходів деревини, 0,2-8% текстилю, 1-5,8% металів, 1,1-9% скла, 0,6-6% полімерних відходів та інших речовин.

Найбільші міські полігони для захоронення побутових відходів міст Черкаси, Сміла, Умань, Ватутіне перевантажені та потребують розширення.

Окрему групу небезпечних відходів становлять невідомі, непридатні та заборонені до використання хімічні засоби захисту рослин (далі – ХЗЗР). За даними інвентаризації, станом на 01.01.2023 в області у 11 складах та сховищі зберігається 278,421 т невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин.

Із 11 складів, на яких зберігаються хімічні засоби захисту рослин, у задовільному стані знаходиться 7 складів, у незадовільному стані – 4 склада. Сховище в смт Єрки розгерметизовано та знаходиться в незадовільному стані.

Умови зберігання більшості пестицидів не відповідають діючим екологічним та санітарним нормам. Більшість накопичених препаратів були свого часу заборонені до використання у зв'язку з їх високою токсичністю та негативним впливом на здоров'я населення і довкілля. Тому, кожен з відведених для зберігання непридатних або заборонених до використання пестицидів складів є об'єктом потенційної небезпеки.

Під час робіт з реконструкції, капітального ремонту та будівництва об'єктів, передбачених Програмою можливе утворення будівельних та побутових відходів, проте ці відходи будуть передаватись спеціалізованим організаціям для подальшої утилізації.

З метою захисту від незаконного заволодіння, збереження цілісності об'єктів природно заповідного фонду в області проводиться комплекс робіт щодо встановлення їх меж у природі (на місцевості).

- низький рівень екологічної культури населення. Відповідно до наявних екологічних проблем області сформовані пріоритетні цілі Програми на 2025 рік, реалізація, яких забезпечить покращення екологічного стану області та вирішення ряду екологічних проблем.

Таблиця 4.1. SWOT-аналіз найгостріших екологічних проблем та реальних шляхів їх вирішення в Черкаській області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Суспільне усвідомлення невідкладності вирішення екологічних проблем регіону	Відсутність почуття відповідальності за стан довкілля, недостатнє усвідомлення громадянського суспільства щодо необхідності дотримання природоохоронного законодавства
Наявний значний виробничий, науково-технічний, підприємницький потенціал, орієнтований на вирішення завдань з покращення стану довкілля	Незадіяність виробничого та науково-технічного потенціалу регіону для вирішення пріоритетних завдань для покращення стану довкілля
Активна позиція ЗМІ щодо висвітлення проблем стану навколишнього природного середовища	Недостатня ефективність екологічної освіти в зв'язку з низьким бюджетним фінансуванням екологічних програм, слабким розвитком матеріально-технічної бази, нормативно-правового, інформаційного та кадрового забезпечення
Можливості	Загрози
Збільшення обсягів утилізації промислових відходів та повне очищення області від невідомих, непридатних та заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин (відходів пестицидів)	Відсутність спеціалізованих підприємств, які б мали право на законних підставах здійснювати утилізацію/знешкодження або транскордонне перевезення небезпечних відходів пестицидів
Поступове зниження темпів утворення відходів з подальшим скороченням їх обсягів, скорочення обсягів відходів, що захоронюються на місцях видалення відходів	Подальше зростання обсягів утворення і накопичення відходів через застарілі технології та високу матеріаломісткість продукції. Забруднення повітря, ґрунту та води вибухонебезпечними предметами через військові дії російської федерації
Впровадження заходів по скороченню викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря суб'єктами господарювання області, що сприятиме зниженню індексу забруднення атмосферного повітря <8, зменшенню викидів парникових газів в атмосферне повітря та адаптації до зміни клімату	Відсутність заходів щодо впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, заміни морально та фізично застарілого обладнання. Недостатній контроль за якістю пального, що постачається і реалізується автозаправним станціям, його відповідність державним стандартам
Зменшення обсягів скиду забруднених стічних вод у поверхневі водні об'єкти та покращення якості питної води	Збільшення антропогенного тиску виробничої діяльності суб'єктів господарювання та погіршення стану житлово-комунального сектору (зношеність технологічного обладнання комунальних очисних споруд або взагалі їх відсутність, несвоєчасність проведення поточних та капітальних ремонтів)

Збереження об'єктів природно-заповідного фонду, розвиток екомережі, охорона та раціональне використання рослинного та тваринного світу	Відсутність правового забезпечення в частині врахування питань збереження біорізноманіття під час прийняття управлінських рішень. Відсутність заходів з виявлення запасів природних рослинних ресурсів, матеріальних ресурсів на їх охорону та відтворення. Посилення впливу на стан існування та відтворення тваринного світу, зокрема скорочення місць, придатних для перебування диких тварин внаслідок господарського освоєння територій, надмірна урбанізація; забруднення довкілля, накопичення небезпечних відходів виробництва, застосування засобів хімізації у сільському господарстві
Формування економічних та нормативно-правових засад щодо фінансового, матеріально-технічного, інтелектуального забезпечення вирішення проблем у сфері захисту довкілля	Руйнування об'єктів критичної інфраструктури внаслідок ракетних обстрілів з території російської федерації та наслідки від цих руйнувань на стан ґрунтів, підземних вод, водойм та атмосфери Погіршення екологічної ситуації внаслідок негативного впливу на складові довкілля

SWOT-аналіз є дієвим інструментом для прийняття стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень щодо подальшого удосконалення ДДП з урахуванням регіональних особливостей. Виявлені при проведенні SWOT-аналізу слабкості, можливості і загрози можуть бути використані при прийнятті стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень.

При гіпотетичному „нульовому” сценарії, якщо Програма не буде затверджена, подальший стабільний розвиток Черкаської області є проблематичним. Це може призвести до погіршення соціально-економічної та екологічної ситуації і, як наслідок, може відобразитися на умовах життя та здоров'ї населення області.

5. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПОБІГАННЯМ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, ВСТАНОВЛЕНІ НА МІЖНАРОДНОМУ, ДЕРЖАВНОМУ ТА ІНШИХ РІВНЯХ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ, А ТАКОЖ ШЛЯХИ ВРАХУВАННЯ ТАКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Законом України „Про охорону навколишнього природного середовища“ (№ 1264-ХІІ від 25.06.91, зі змінами) визначено, що до компетенції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері охорони навколишнього природного середовища належить:

а) забезпечення реалізації державної політики у сфері заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі, здійснення

управління та регулювання у сфері охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України на відповідній території;

б) участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища;

в) участь у розробленні стандартів щодо регулювання використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища від забруднення та інших шкідливих впливів;

г) реалізація повноважень у сфері оцінки впливу на довкілля відповідно до законодавства про оцінку впливу на довкілля;

г) затвердження за поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, для підприємств, установ і організацій лімітів використання природних ресурсів (крім природних ресурсів загальнодержавного значення), скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище (крім скидів, що призводять до забруднення природних ресурсів загальнодержавного значення, навколишнього природного середовища за межами відповідної території);

д) видача дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, спеціальне використання природних ресурсів відповідно до законодавства;

д¹) реалізація повноважень у сфері стратегічної екологічної оцінки відповідно до законодавства про стратегічну екологічну оцінку;

е) вирішення інших питань у сфері охорони навколишнього природного середовища відповідно до закону.

Засади екологічної політики України визначені Законом України „Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року“ (№ 2697-VIII від 28.02.2019). Закон передбачає інтегрування екологічних вимог під час розроблення і затвердження документів державного планування, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку.

Відповідно до Указу Президента України „Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року“ (№ 722/2019 від 30.09.2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№ 562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. В Україні проведення СЕО регламентується Законом України „Про стратегічну екологічну оцінку“ (№ 2354-VIII від 20.03.2018).

Запровадження системи моніторингу, звітності і верифікації викидів парникових газів є важливим елементом у реалізації кліматичної політики України. Це перший крок до запуску системи торгівлі викидами парникових газів – економічного інструменту стимулювання їх скорочення.

20 жовтня 2021 року Уряд України затвердив перший державний документ з адаптації до зміни клімату „Стратегія екобезпеки і адаптації до зміни клімату на період до 2030 року“ разом з операційним планом щодо її виконання із терміном до 2024 року.

Основними політико-правовими інструментами державної політики, зокрема і адаптації до зміни клімату, є документи стратегічного планування, ухвалені органами влади у відповідності до повноважень та у межах, встановлених Конституцією України і відповідно до законів України. Вони можуть бути прийняті у різних формах – концепціях, стратегіях, програмах, планах дій.

Питання адаптації до зміни клімату можуть інтегруватися в інструменти, що приймаються з питань розвитку відповідних територій та з інших секторальних питань. Так, питання адаптації до зміни клімату можуть бути інтегровані в програми економічного і соціального розвитку, які ухвалюються відповідними сільськими, селищними, міськими, районними та обласними радами, до регіональних стратегій розвитку, генеральних планів населеного пунктів у цілому, детальних планів територій та містобудівних умов для конкретних об'єктів будівництва, що затверджуються органами місцевого самоврядування.

Боротьба зі зміною клімату і запобігання зміні клімату – це система заходів, спрямована на скорочення викидів парникових газів і стримування процесу зростання середньої глобальної температури атмосфери Землі.

Глобальна зміна клімату та її місцеві прояви (підвищення середньорічної температури та тривалість спекотних посушливих періодів, частота та інтенсивність екстремальних явищ, зокрема, повеней, злив та ураганів) сьогодні є серед визначальних чинників, що безпосередньо впливають на екологічний стан територій, зміну характеру довкілля, здоров'я громадян, продовольчу безпеку, інфраструктуру, регіональний та місцевий розвиток.

Тож прояви зміни клімату, насамперед негативні, та їхні наслідки не можуть ігноруватися в процесі стратегічного планування розвитку регіонів та територіальних громад і потребують систематичного моніторингу і розробки системи заходів з пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї природних екосистем, господарства, зокрема сільського, енергетичного сектору, а також захисту громадського здоров'я та інфраструктури.

Юридичні засади поводження з водними ресурсами визначаються Водним кодексом України (№213/95-ВР від 06.06.95) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для забезпечення збереження, збалансованого й науково обґрунтованого використання та відновлення водних ресурсів, захисту водних ресурсів від забруднення, зараження й виснаження, запобігання та пом'якшення негативного впливу, покращення екологічного стану водних об'єктів і захисту прав водокористувачів.

Спеціальне водокористування здійснюється на підставі дозволу на спеціальне водокористування. У дозволі на спеціальне водокористування встановлюються ліміт забору води, ліміт використання води та ліміт скидання забруднюючих речовин (стаття 49 Водного кодексу України (далі – Кодекс)). Відповідно до статті 49 Кодексу дозвіл на спеціальне водокористування видається територіальними органами центрального органу виконавчої влади,

що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства (Сектор у Черкаській області Державного агентства водних ресурсів України, вул. Смілянська, 118, каб. 209, м. Черкаси).

Інформація про видані дозволи на спеціальне водокористування суб'єктам господарювання розміщується на сайті Державного агентства водних ресурсів України.

Основне чинне екологічне законодавство та норми у сфері користування водними ресурсами:

- постанова Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування“ (№ 321 від 13.03.2002, зі змінами);

- постанова Кабінету Міністрів України „Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується“ (№1100 від 11.09.1996, зі змінами);

- Державні санітарні норми та правила „Питна вода. Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною“;

- наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України „Про затвердження Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами“ (№116 від 15.12.1994);

- постанова Кабінету Міністрів України „Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів“ (№2024 від 18.12.1998, зі змінами).

Правове й інституційне регулювання та ключові екологічні вимоги в галузі охорони атмосферного повітря регулюються Законом України „Про охорону атмосферного повітря“, Законом України „Про охорону навколишнього природного середовища“ та іншими нормативно-правовими актами. Основне чинне законодавство та норми у сфері захисту атмосферного повітря:

- постанова Кабінету Міністрів України „Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого рівня впливу фізичних та біологічних факторів стаціонарних джерел забруднення на стан атмосферного повітря“ (№300 від 13.03.2002, зі змінами);

Документи загальнодержавного рівня, а також міжнародні угоди Стороною яких є Україна та якими встановлюються зобов'язання та заходи у сфері охорони довкілля та сталого використання природних ресурсів:

на загальнодержавному рівні:

Закон України "Про засади державної регіональної політики" (від 5 лютого 2015 року № 156-VIII);

Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 № 271-р; постановою Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1065 термін виконання заходів НПД продовжено до 2025 року);

Загальнодержавна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року (Закон України від 24.05.2012 №4836-VI);

План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 №932-р);

Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 №820);

Національний план управління відходами до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.05.2019 №117-р);

Національний план дій з охорони природного середовища на період до 2025 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 № 443-р);

Рішення Координаційної ради з питань боротьби з деградацією земель та опустелюванням, створена згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 № 20, зокрема стосовно схвалення представлених НААН добровільних національних завдань щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель (далі - НРДЗ) за напрямом „Підтримання вмісту органічної речовини (гумусу) у ґрунтах“, а також допоміжних заходів щодо досягнення НРДЗ за напрямом „Відновлення зрошення і поліпшення екологічно-меліоративного стану зрошування земель“ та „Відновлення та стале використання торфовищ“. Відповідні завдання і заходи щодо НРДЗ також зазначено у рішенні Ради національної безпеки та оборони України від 23.03.2021 № 111/2021 „Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації“;

Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 688-р);

План заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 1567-р;

Національна економічна стратегія, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179;

Державної стратегії управління лісами України до 2035 року та операційним планом її реалізації у 2022-2024 роках, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777-р;

Цілей Сталого Розвитку, затверджених 70-ю сесією Генеральної асамблеї ООН (резолуція від 25.09.2015 № 70/1), серед іншого урахування Указу Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 „Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року“, та розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 686-р „Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку“;

на міжнародному рівні:

Директива №2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви № 90/313/ЄС;

Директива №2003/35/ЄС про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього природного середовища;

Директива №2003/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 жовтня 2003 року про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства та внесення змін і доповнень до Директиви Ради 96/61/ЄС із змінами і доповненнями, внесеними Директивою 2004/101/ЄС;

Директива №2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи;

Рамкова директива № 2008/98/ЄС Європейського парламенту та Ради від 19 листопада 2008 р. „Про відходи та скасування деяких Директив“;

Директива Ради №1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року „Про захоронення відходів“;

Директива №98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною, зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) №1882/2003 і Регламентом (ЄС) 596/2009;

Директива №2010/75/ЄС про промислові викиди;

Конвенція про біологічне різноманіття, підписана від імені України 11 червня 1992 року у м.Ріо-де-Жанейро (Бразилія) і (ратифіковано Верховною радою України 29 листопада 1994 року);

Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція, м.Рамсар, Іран, 1971 рік);

Ріо - Конвенцій та інших міжнародних угод природоохоронного спрямування.

Правові засади у сфері поводження з відходами забезпечуються Законом України „Про відходи“ (№187/98-ВР від 05.03.1998) та іншими законодавчими актами, що були розроблені для регулювання діяльності з метою уникнення чи мінімізації утворення відходів, зберігання й поводження з ними, запобігання та зменшення негативних наслідків для довкілля і здоров'я людини від утворення, зберігання та поводження з відходами. Повноваження місцевих державних адміністрацій у сфері поводження з відходами визначаються статтею 20 Закону України „Про відходи“.

В Україні сформовано інвестиційне законодавство, в якому, зокрема, значна увага приділяється необхідності дотримання екологічних норм в процесі інвестиційної діяльності. Так Законом України „Про інвестиційну діяльність“ (№1560-ХІІ від 18.09.1991) встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст.4). В разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст. 21). Також в ст. 8 зазначається, що інвестор зобов'язаний одержати висновок з оцінки впливу на довкілля у випадках та порядку, встановлених Законом України „Про оцінку впливу на довкілля“ (№2059-VIII від 23.05.2017).

Відповідно до нормативно-правової бази України, проєкт Програми відповідає ряду зобов'язань:

1. Пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;

2. Проведення природоохоронних заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони довкілля;

3. Проектне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;
4. Підвищення комфортності сформованої міської забудови за рахунок її реконструкції, відновлення і модернізації;
5. Вжиття заходів щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зменшення впливу фізичних факторів;
6. Впровадження роздільного збору сміття;
7. Вивезення твердих побутових відходів на полігон ТПВ, згідно з договором;
8. Забезпечення утилізації/видалення невідомих, непридатних та заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів;
9. Здійснення інструментально-лабораторних вимірювань параметрів викидів забруднюючих речовин стаціонарних і пересувних джерел; недопущення експлуатації транспортних та інших пересувних засобів та установок, у викидах та скидах яких вміст забруднюючих речовин перевищує встановлені нормативи;
10. Забезпечення загальної доступності Програми та самого звіту SEO відповідно до вимог Законів України „Про доступ публічної інформації“ і „Про стратегічну екологічну оцінку“ шляхом оприлюднення на офіційному веб-сайті Черкаської обласної державної адміністрації та на Єдиній екологічній платформі “ЕкоСистема”.

Для вирішення екологічних проблем Черкаської області та відповідності документу державного планування екологічним вимогам, Програмою передбачено ряд заходів, а саме:

- реалізація проєктів з розвитку та реконструкції систем теплопостачання, модернізація комунальної теплоенергетики;
- реалізація проєктів з розвитку та реконструкції систем водопостачання та водовідведення: проведення реконструкції та капітального ремонту діючих водопровідних і каналізаційних мереж, насосних і каналізаційних насосних станцій тощо;
- реалізація проєктів у сферах благоустрою та поводження з побутовими відходами: розроблення та здійснення ефективних і комплексних заходів з утримання територій населених пунктів у належному стані, придбання контейнерів для роздільного збирання відходів, обладнання та машин для збору, транспортування, перероблення, знешкодження та складування побутових відходів;
- впровадження технологій, що передбачають використання котлів, які працюють на альтернативних видах палива, електричного теплоаккумуляційного обігріву та гарячого водопостачання;
- забезпечення утилізації відходів пестицидів за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та суб'єктів господарювання області;
- сприяння у реалізації проєктів у сфері поводження з відходами, у т.ч. координація діяльності органів місцевого самоврядування;
- забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів;
- запровадження на території області автоматизованої системи моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря;

- впровадження заходів по скороченню викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря суб'єктами господарювання області;
- будівництво та реконструкція очисних споруд, каналізаційних мереж (у тому числі розроблення проєктно-кошторисної документації);
- відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану водних об'єктів;
- будівництво берегозакріплювальних споруд, проведення заходів направлених на запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів;
- створення нових та/або розширення меж існуючих об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;
- виготовлення проєктної документації зі встановлення в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду області;
- формування екологічної мережі, включення територій та об'єктів до переліку територій та об'єктів екологічної мережі;
- сприяння у реалізації заходів з охорони, захисту та відтворення лісів з залученням до таких заходів населення області; організація інформаційно-освітніх та виховних заходів, спрямованих на формування у населення екологічного світогляду, поширення інформації про необхідність збереження та відтворення лісових ресурсів;
- організація проведення стратегічної екологічної оцінки Програми економічного і соціального розвитку Черкаської області на 2026 рік.

Враховуючи результати аналізу можна зробити висновок, що Програма, відповідає цілям екологічної політики, встановлених на національному та регіональному рівнях; враховує більшість з них і пропонує комплекс заходів, спрямованих на їх виконання.

6. ОПИС НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ВТОРИННИХ, КУМУЛЯТИВНИХ, СИНЕРГІЧНИХ, КОРОТКО-, СЕРЕДНЬО- ТА ДОВГОСТРОКОВИХ (1, 3-5 ТА 10-15 РОКІВ ВІДПОВІДНО, А ЗА НЕОБХІДНОСТІ – 50-100 РОКІВ), ПОСТІЙНИХ І ТИМЧАСОВИХ, ПОЗИТИВНИХ І НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ

У цьому підрозділі представлені результати оцінки проєктних рішень Програми з урахуванням пропозицій, прийнятих у відповідних розділах вищезазначеної документації. В процесі стратегічної екологічної оцінки був здійснений аналіз первинних наслідків від впливу на стан середовища існуючих об'єктів, та очікуваних вторинних наслідків від прогнозованого впливу реалізації проєктних рішень – як на окремі компоненти навколишнього природного середовища, так і сукупний вплив.

Під кумулятивним впливом розуміється сукупність впливів: від існуючих об'єктів і реалізованих проєктних, або сукупність одночасного впливу одного фактору від різних джерел (наприклад, шуму вулиці і залізниці), або сукупність дії двох (чи більшого числа) різних факторів, які, підсумуючись, призвели до кумулятивного ефекту, якій може викликати значні наслідки, наприклад, зміну кліматичних умов, течії річок, тощо. Акумуляція впливів відбувається у випадку, коли антропогенний вплив або фізичні чи хімічні впливи на екосистему перевищують можливості її саморегулювання або асиміляції (трансформації).

Первинний екологічний вплив безпосередньо пов'язаний з виконанням робіт, передбачених Програмою, вторинний – є наслідком первинних змін в екосистемі. Первинний вплив від реалізації заходів, запропонованих Програмою на підставі проведеного аналізу у розділах 2 - 4 для флори, фауни, стану атмосферного середовища, ґрунтів, природоохоронних територій, в тому числі територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі оцінюється як прийнятний.

Відповідно, вторинний вплив вважається прийнятним на підставі відсутності первинного негативного впливу.

Синергічні наслідки - сумарний ефект, який формується, коли при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремого компоненту. Синергічні наслідки для проєктованої діяльності не передбачаються. Це обґрунтовується тим, що Програмою не планується будівництво підприємств-забруднювачів, а групи сумачії забруднюючих речовин не включають сполуки, які надходять до об'єктів середовища через вплив автотранспорту та діяльність об'єктів інфраструктури. При дотриманні та виконанні всіх передбачених заходів можливість виникнення синергічних наслідків мінімальна.

Як тимчасові наслідки розглядаються ті, що формуються під час проведення робіт з будівництва/реконструкції (капітального ремонту), як постійні – ті, що виникають після реалізації проєкту по закінченню будівництва.

При виконанні підготовчих та будівельних робіт, робіт з реконструкції та капітального ремонту на проєктних об'єктах негативний вплив на складові

довкілля згідно з аналізом ризиків, що описані у Розділі 4, матиме тимчасовий характер і розрахований виключно на період робіт.

Серед ключових наслідків реалізації Програми економічного і соціального розвитку у 2025 році, а також з огляду на короткий період реалізації Програми (протягом одного року), доцільно зробити наступні висновки щодо ймовірного впливу ДДП на довкілля.

Вплив на атмосферне повітря. Забруднення атмосферного повітря буде відбуватись під час будівництва, реконструкції та капітального ремонту об'єктів, передбачених Програмою, внаслідок роботи спецтехніки та обладнання, проте цей вплив несе тимчасовий характер та після припинення робіт закінчиться.

Програмою не передбачається будівництво промислових об'єктів зі значними викидами забруднюючих речовин у атмосферне повітря.

Однією з пріоритетних цілей Програми є поліпшення якості атмосферного повітря, а саме запровадження сучасної регіональної системи державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря, зменшення рівня забруднення атмосферного повітря, завдяки реалізації програми державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та впровадження заходів по скороченню викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря суб'єктами господарювання області.

Очікуваними результатами даних заходів є запровадження на території області автоматизованої системи моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря, що дозволить визначити рівень забруднення атмосферного повітря на певній території за певний проміжок часу, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень для запобігання негативним змінам та інформування населення про якість атмосферного повітря.

Вплив на клімат. Програмою не передбачається будівництво нових об'єктів промисловості, які були б джерелами парникових газів та впливали на клімат Черкаської області.

Програмою передбачається впровадження ряду заходів, які сприятимуть зменшенню викидів в атмосферне повітря, у тому числі парникових газів, а саме: впровадження технологій, що передбачають використання котлів, які працюють на альтернативних видах палива, електричного теплоакumuляційного обігріву та гарячого водопостачання; впровадження заходів по скороченню викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря суб'єктами господарювання області, що сприятиме зниженню індексу забруднення атмосферного повітря, зменшення викидів парникових газів в атмосферне повітря та адаптації до зміни клімату.

Реалізація вищезазначених заходів забезпечить зменшення викидів у атмосферне повітря області, у тому числі парникових газів, а разом з тим знизить вплив підприємств – забруднювачів на клімат Черкаської області.

Вплив на водні ресурси. Програмою передбачається будівництво та реконструкція очисних споруд, водогонів, каналізаційних систем, що будуть здійснювати скиди зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, що обумовлює необхідність визначення гранично допустимих скидів з метою невиснажливого та безпечного використання водних ресурсів.

Програма містить заходи з відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану водних об'єктів, будівництво берегозакріплювальних споруд.

Вплив на водні ресурси при проведенні цих робіт обумовлюється ризиками зміни гідрохімічного складу внаслідок використання техніки, а також в результаті осідання забруднювачів з атмосферного повітря. Потенційно можливе погіршення стану прибережно-захисної смуги через використання техніки. Проте ці ризики відносяться виключно до стадії будівництва.

Реалізація Програми економічного і соціального розвитку Черкаської області у 2025 році не має призвести до погіршення стану водних ресурсів. Разом з тим, однією із пріоритетних цілей програми є покращення стану водних ресурсів області, а саме зменшення обсягів скидів у водойми області шляхом реконструкції та будівництва очисних споруд; реалізація проєктів з відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок;

Вплив на земельні ресурси. При будівництві об'єктів, передбачених Програмою негативний вплив відбуватиметься на стадії будівництва внаслідок розробки котлованів, прокладання комунікаційних і технологічних кабелів та систем, будівництва доріг і проявлятиметься в руйнуванні та деградації ґрунтового покриву. Проте цей вплив є тимчасовим та незначним і охоплює тільки період проведення будівельних робіт.

Внаслідок реалізації Програми не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії або у характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози.

Програма не передбачає створення нових підприємств, на яких підлягають постійному забрудненню земельні ресурси.

Вплив на населення та інфраструктуру. Фізичні фактори навколишнього середовища, що впливають на здоров'я людини, а саме рівні світлового, теплового, іонізуючого випромінювання та вібрації не будуть перевищувати норми допустимого впливу при здійсненні заходів, запропонованих Програмою.

Потенційними факторами негативного впливу на здоров'я населення може бути певне збільшення забруднення атмосферного повітря викидами та шумового навантаження під час проведення будівельних робіт, робіт з реконструкції та капітального ремонту об'єктів, передбачених Програмою. Проте враховуючи їх обсяги, наслідки та вплив фізичних і матеріальних факторів, а також заходи, які запропоновані в проєкті, потенційне погіршення стану здоров'я населення від реалізації Програми – не прогнозується.

Поліпшення санітарно-епідеміологічної та санітарно-епізоотичної ситуації на території Черкаської області; реконструкція та ремонт об'єктів комунальної інфраструктури, поліпшення системи охорони здоров'я, освіти, фізичної культури, екологічної ситуації позитивно вплине на загальне покращення умов життя і діяльності громадян.

Вплив на біорізноманіття та об'єкти природно – заповідного фонду. В Програмі не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на біорізноманіття. Натомість позитивний вплив на збереження біорізноманіття буде досягнутий внаслідок реалізації таких заходів

Програми, як формування екологічної мережі, включення територій та об'єктів до переліку територій та об'єктів екологічної мережі, створення нових та/або розширення меж існуючих об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, виготовлення проєктної документації зі встановлення в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду області. Вищеперераховані заходи сприятимуть збереженню та належній охороні рідкісних представників рослинного та тваринного світу області.

Вплив на культурну спадщину. Програмою не передбачається знищення чи перенесення об'єктів чи територій культурної спадщини, тому вплив на культурну спадщину – прийнятний.

Екологічне управління, моніторинг. Програма не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в сфері екологічної безпеки, натомість передбачено покращення управління відходами, реалізація програми державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та підвищення енергоефективності управління комунальним господарством.

Кумулятивний вплив. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, відсутня.

Транскордонний вплив під час реалізації заходів Програми відсутній.

Таким чином, реалізація Програми економічного і соціального розвитку Черкаської області на 2025 рік не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох заходів та завдань Програми може призвести до покращення екологічної ситуації в області.

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Програми зведені в таблиці 6.1.

Таблиця 6.1. Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми відповідно до контрольного переліку

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?			•	+
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		•		+
3. Погіршення якості атмосферного повітря?			•	+
4. Появу джерел неприємних запахів?		•		
5. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			•	
6. Збільшення кількості парникових газів та як наслідок зміна клімату?			•	+

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Водні ресурси				
7. Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?		•		+
8. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?		•		+
9. Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			•	
10. Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			•	+
11. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			•	+
12. Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			•	
13. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			•	
14. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			•	+
15. Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?			•	
16. Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			•	
17. Забруднення підземних водоносних горизонтів?			•	
Відходи				
18. Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?		•		+
19. Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?		•		+
20. Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки			•	+
21. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			•	+
22. Утворення або накопичення радіоактивних відходів			•	
Земельні ресурси				
23. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?	•			
24. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			•	
25. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			•	
26. Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			•	

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
27. Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?		•		
28. Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад?			•	+
Біорізноманіття				
29. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			•	+
30. Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			•	
31. Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?		•		
32. Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			•	
Рекреаційні зони та культурна спадщина				
33. Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?			•	+
34. Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			•	+
35. Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			•	+
Населення та інфраструктура				
36. Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?		•		+
37. Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?		•		+
38. Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?		•		+
39. Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?			•	+
40. Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?	•			+
41. Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			•	
Екологічне управління та моніторинг				
42. Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			•	
43. Погіршення екологічного моніторингу?			•	
44. Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			•	
45. Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			•	+
Інше				
46. Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?		•		+

Чи може реалізація Програми спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
47. Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	
48. Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	+
49. Суттєве порушення якості природного середовища?			•	+
50. Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?		•		
51. Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

На основі оцінок, представлених у вищенаведеній таблиці, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми:

атмосферне повітря – *негативний вплив, а саме:* збільшення кількості одиниць транспорту, а також проведення ремонтних робіт автомобільних доріг, реконструкція, капітальний ремонт та будівництво об'єктів, наведених у Програмі призведе до ймовірного збільшення кількості викидів у атмосферу від пересувних джерел, це можливо може призвести до погіршення якості повітря; *позитивні наслідки:* реалізація програми державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та впровадження заходів по скороченню викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря суб'єктами господарювання області, що сприятиме зниженню індексу забруднення атмосферного повітря <8, зменшення викидів парникових газів в атмосферне повітря та адаптації до зміни клімату;

водні ресурси – *негативний вплив, а саме:* під час заходів з відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану водних об'єктів, відновлення берегової смуги, робіт з берегоукріплення ймовірна зміна гідрохімічного складу внаслідок використання техніки, а також в результаті осідання забруднювачів з атмосферного повітря. Потенційно можливе погіршення стану прибережно-захисної смуги через використання техніки. Проте, цей вплив передбачається тільки на період проведення робіт. *позитивні наслідки:* покращення стану водних ресурсів області, а саме, зменшення обсягів скидів у водойми області шляхом реконструкції та будівництва очисних споруд, реалізація проєктів з відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок;

відходи – *негативні наслідки, а саме* під час робіт з реконструкції, капітального ремонту та будівництва об'єктів, передбачених Програмою можливе утворення будівельних та побутових відходів, проте ці відходи будуть передаватись спеціалізованим організаціям для подальшої утилізації. *позитивні наслідки* забезпечення екологічної безпеки у сфері поводження з відходами за рахунок очищення території області від відходів пестицидів, розвиток інфраструктури управління відходами та запобігання забрудненню

навколишнього природного середовища, попередження утворення стихійних сміттєзвалищ, координація діяльності органів місцевого самоврядування, органів виконавчої влади та бізнесу у сфері поводження з відходами;

земельні ресурси – *негативний вплив*, а саме при будівництві об'єктів, передбачених Програмою відбуватиметься порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару. Проте цей вплив є тимчасовим та охоплює тільки період проведення будівельних робіт, після закінчення порушені ґрунти рекультивуються.

Внаслідок реалізації Програми не передбачається змін у топографії або в характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози; *позитивні наслідки*: завдяки реалізації Програми передбачається ефективне використання та підвищення цінності земельних ресурсів: встановлення меж населених пунктів; виготовлення робочих проєктів землеустрою, у тому числі у разі виникнення потреби щодо рекультивації порушених земель унаслідок бойових дій, їх подальшої реалізації; охорона земель та збереження родючості ґрунтів; проведення повторної грошової оцінки земель населених пунктів;

біорізноманіття – *наслідки позитивні*: розвиток природно-заповідного фонду та збереження біологічного, ландшафтного різноманіття за рахунок оголошення нових та розширення меж існуючих територій та об'єктів земель природно-заповідного фонду до площі Черкаської області, встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду, охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів, формування екологічної мережі, включення територій та об'єктів до переліку територій та об'єктів екологічної мережі;

населення та інфраструктура – *наслідки позитивні*: поліпшення санітарно-епідеміологічної та санітарно-епізоотичної ситуації; поліпшення сфери охорони здоров'я, освіти, фізичної культури; поточний ремонт вулиць та тротуарів, ремонт мереж водопроводу та зливової каналізації; негативний вплив на стан здоров'я чи захворюваність населення не очікується.

Загалом підсумовуючи вплив від всіх заходів, передбачених Програмою, у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення.

7. ЗАХОДИ, ЩО ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ВЖИТИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ, ЗМЕНШЕННЯ ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ

Реалізація Програми передбачає виконання заходів та проєктів, що стосуються розвитку сфери забезпечення Черкаської області системами інженерної інфраструктури, реконструкцію застарілого обладнання та впровадження нових технологій на підприємствах, раціонального використання природних ресурсів, розвитку агропромислового комплексу, виконання яких є невід'ємною складовою при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища.

Атмосферне середовище

Програма передбачає реалізацію завдань, спрямованих на зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних і пересувних джерел, поліпшення якості атмосферного повітря.

Для цього Програмою пропонуються такі заходи:

- реалізація програми державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря;
- запровадження на території області автоматизованої системи моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря;
- впровадження заходів по скороченню викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря суб'єктами господарювання області за рахунок реконструкції застарілого обладнання.

Для зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря під час будівництва (реконструкції) застосовуватимуться звукоізолюючі матеріали та протиаmortизаційні пристрої для зниження вібраційного та шумового навантаження при будівництва і експлуатації об'єктів, що є джерелами шуму та вібрації. Для зменшення негативного впливу передбачається проведення будівельних робіт у робочий час.

Земельні ресурси

Програмою передбачається реалізація заходів для покращення стану та ефективного використання земельних ресурсів Черкаської області, а саме:

- виготовлення робочих проєктів землеустрою, у тому числі у разі виникнення потреби щодо рекультивації порушених земель унаслідок бойових дій, їх подальшої реалізації;
- проведення повторної нормативної грошової оцінки земель населених пунктів;
- збільшення площі зрошуваних земель.

Під час будівництва та реконструкції об'єктів, передбачених Програмою необхідно дотримуватись заходів для забезпечення нормативного стану земельних ресурсів та ґрунтів:

- дотримання екологічних вимог, установлених законодавством України, при проєктуванні, розміщенні та будівництві об'єктів;
- обов'язкове дотримання меж території, відведеної для будівництва;
- максимальне збереження площі земельних ділянок з ґрунтовим і рослинним покривом;
- складування верхнього шару ґрунту на спеціально відведених майданчиках з наступним його використання при рекультивації;

- всі будівельні матеріали мають бути розміщені на спеціально відведеній ділянці з твердим покриттям;
- заправка будівельної техніки лише закритим способом - автозаправниками;
- недопущення порушення гідрологічного режиму земельних ділянок;
- відокремлення небезпечних відходів на етапі збирання чи сортування та передача спеціалізованим підприємствам, які мають ліцензії на здійснення операцій у сфері поводження з небезпечними відходами.

Водні ресурси

Програма містить широкий спектр заходів, здатних покращити стан водних ресурсів області шляхом зменшення негативного впливу на поверхневі водойми та підземні води, в тому числі:

- будівництво та реконструкція очисних споруд, каналізаційних систем (у тому числі розроблення проєктно-кошторисної документації);
- відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану водних об'єктів;
- будівництво берегозакріплювальних споруд, проведення заходів направлених на запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів.

Природно-заповідний фонд, біорізноманіття

Програмою передбачається ряд заходів для збереження об'єктів природно – заповідного фонду та біорізноманіття, а саме:

- створення нових та/або розширення меж існуючих об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;
- виготовлення проєктної документації зі встановлення в природі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду області;
- формування екологічної мережі, включення територій та об'єктів до переліку територій та об'єктів екологічної мережі;
- сприяння у реалізації заходів з охорони, захисту та відтворення лісів із залученням до них населення області; організація інформаційно-освітніх та виховних заходів, спрямованих на формування у населення екологічного світогляду, поширення інформації про необхідність збереження та відтворення лісових ресурсів;

Поводження з відходами

Для нормалізації процесів у сфері поводження з відходами Програмою передбачається забезпечення екологічної безпеки у сфері поводження з відходами за рахунок очищення території області від невідомих, непридатних та заборонених до використання пестицидів і агрохімікатів та тари від них (відходів пестицидів) та впровадження сталої системи управління відходами.

Виконання заходів, передбачених Програмою, матиме позитивний вплив на всі складові довкілля, поліпшення загального екологічного та естетичного стану території Черкаської області.

8. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ ВИПРАВДАНИХ АЛЬТЕРНАТИВ, ЩО РОЗГЛЯДАЛИСЯ, ОПИС СПОСОБУ, В ЯКИЙ ЗДІЙСНЮВАЛАСЯ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА, У ТОМУ ЧИСЛІ БУДЬ-ЯКІ УСКЛАДНЕННЯ (НЕДОСТАТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ТАКОЇ ОЦІНКИ)

Проект Програми економічного і соціального розвитку Черкаської області на 2025 рік розроблений на короткостроковий період і є плановим документом.

Програма на 2025 рік спрямована на дотримання екологічних стандартів.

У процесі складання СЕО Програми доцільно розглядати три альтернативи, а саме:

Альтернатива 1: „Нульовий сценарій“ – тобто опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку незатвердження або не реалізації зазначеного документа державного планування.

Альтернатива 2: Прийняття проекту Програми із виконанням передбачених заходів та врахуванням пропозицій і зауважень до Програми від громадськості та органів виконавчої влади.

Альтернатива 3: Прийняття проекту Програми із виконанням передбачених заходів, але без врахування пропозицій і зауважень до Програми від громадськості та органів виконавчої влади.

Наслідки від прийняття альтернативи 1

Незатвердження Програми та відмови від реалізації завдань, що передбачені нею призведе до неможливості розвитку Черкаської області, відсутності зміни у економічній політиці. При цьому якісні показники розвитку будуть залишатись малорухомими. А це стримує процеси інноваційного розвитку економіки.

Цей сценарій може розумітися, як продовження поточних несприятливих тенденцій щодо економічного, соціального та екологічного стану території області.

За даним варіантом подальший стабільний розвиток Черкаської області, очевидно є проблематичним, можливе значне загострення соціально-політичних, фінансово-економічних, комунальних проблем, перешкоджаючих набуттю високої якості життя, комфортних умов життя та добробуту населення.

Крім того, не забезпечуватиметься досягнення цілей Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021 – 2027 роки та Обласної програми охорони навколишнього природного середовища на 2021 – 2027 роки.

Наслідки від прийняття альтернативи 2

Затвердження та реалізація Програми із врахуванням пропозицій і зауважень від громадськості та органів виконавчої влади дозволить врахувати додаткові запропоновані природоохоронні заходи та підвищити загальну ефективність Програми. А саме, дозволить більш конкретно визначити пріоритетні напрямки природоохоронної роботи задля збереження унікальних природних особливостей області, стабілізувати екологічну ситуацію та поліпшити стан навколишнього природного середовища, зменшити техногенне навантаження на складові довкілля, забезпечити збалансованість процесів використання і відтворення природних ресурсів та сформувані у жителів області екологічну культуру. Крім вищеперерахованого, однією з основних

цілей Програми є покращення якості життя для населення області, тому врахування пропозицій від громадськості є особливо важливим.

У разі врахування пропозицій та зауважень від громадськості та органів виконавчої влади Програма буде більш ефективною та екологічно збалансованою, тому її затвердження необхідне для подальшого розвитку Черкаської області.

Наслідки від прийняття альтернативи 3

Прийняття проекту Програми без врахування пропозицій і зауважень від громадськості та органів виконавчої влади призведе до менш ефективного ведення природоохоронних заходів, а не врахування додаткових пропонованих заходів призведе до появи слабких місць та неможливості забезпечення стабільної екологічної ситуації в Черкаській області.

Отже, за результатами аналізу визначено, що в рамках гіпотетичного сценарію за альтернативою 1 подальший сталий розвиток Черкаської області є ускладненим, і цей сценарій призводить до погіршення екологічної ситуації в межах території області, продовження подальшого зносу інфраструктури, неефективного використання енергоресурсів.

В рамках гіпотетичного сценарію за альтернативою 3 проаналізовано, що Програма матиме слабкі місця, які не дозволять забезпечити стабільний екологічний стан в області та покращити якість життя для населення, а ефективність Програми буде значною меншою у порівнянні з альтернативою 2.

Результати проведення цільового аналізу запланованих завдань щодо їх відповідності цілям охорони довкілля, визначених на місцевому рівні, виявили необхідність дотримання альтернативи 2. В інтересах більш ефективного та сталого розвитку області і підвищення якості життя населення найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої Програми із врахуванням зауважень і пропозицій від громадськості та органів виконавчої влади.

Під час складання СЕО Програми використовувались такі основні методи:

- використання даних, наявних в регіональній доповіді про стан навколишнього природного середовища в області, екологічному паспорті області, інформації, яка включена в інші акти законодавства, які мають відношення до проекту документу державного планування, дані моніторингу стану довкілля; експертні оцінки; інша доступна інформація;

- використання таких аналітичних методів, як порівняльний аналіз, аналіз тенденцій, SWOT-аналіз;

- методи участі громадськості: інформування, консультування, опитування, коментування, обговорення.

При підготовці Звіту зі Стратегічної екологічної оцінки виникали такі складнощі:

- недостатність інформації щодо здоров'я населення Черкаської області;

- відсутність методик, що дозволяють здійснювати прогнозування стану довкілля.

9. ЗАХОДИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАСЛІДКІВ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТА ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Відповідно до Закону України „Про стратегічну екологічну оцінку“ замовник у межах своєї компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, один раз на рік оприлюднює його результати на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення.

Моніторинг здійснюється з метою виявлення наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, забезпечення здійснення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування, а також у разі виявлення негативних наслідків, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку, вжиття заходів для їх усунення.

Для здійснення моніторингу Департамент регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації розробить заходи з урахуванням результатів громадського обговорення, консультацій з органами виконавчої влади у процесі проведення стратегічної екологічної оцінки та транскордонних консультацій (у разі їх проведення). Здійснення таких заходів забезпечить можливість:

- виявлення наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, а саме вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (на один, три-п'ять, 10-15 років, 50-100 років відповідно), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків;

- запобігання, зменшення та компенсації негативних наслідків, зумовлених виконанням документа державного планування;

- виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Програма моніторингу складається із переліку дій та заходів, кожний із яких має певну мету, ключові індикатори та критерії для оцінки. Порядок здійснення моніторингу затверджено постановою Кабінету Міністрів України №1272 від 16.12.2020 „Про затвердження Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення“ (далі – Постанова).

Відповідно до пункту 5 Постанови з метою забезпечення систематичності та об'єктивності спостережень за змінами стану довкілля, у тому числі за станом здоров'я населення, Департамент регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації визначить:

- зміст заходів, передбачених для здійснення моніторингу, та строки їх виконання;

- кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників відповідно до кожного з визначених у звіті про стратегічну

екологічну оцінку наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;

- кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;

- методи визначення кожного із показників, які дають змогу швидко та без надлишкових витрат їх вимірювати;

- періодичність вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями;

- засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання документа державного планування, непередбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку.

Моніторинг впливів від виконання Програми можливо здійснювати за показниками, які вказані в таблиці 9.1.

Таблиця 9.1. Моніторинг та контроль заходів з реалізації Програми, який можливо проводити щороку за такими показниками

Індикатор	Характеристика	Джерело даних
Забруднення атмосфери		
Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі	Оксид вуглецю, діоксид азоту, сірки та вуглецю, пил. Значення повинні не перевищувати ГДК.	Департамент житлово-комунального комплексу Черкаської міської ради, Черкаський обласний центр з гідрометеорології.
Індекс забруднення атмосфери	Інтегральний показник забруднення атмосфери	Черкаський обласний центр з гідрометеорології.
Викиди парникових газів та поглинання парникових газів	Одиницями виміру показників – тонни CO ₂ - еквіваленту	Департамент житлово-комунального комплексу Черкаської міської ради, Черкаський обласний центр з гідрометеорології.
Водні ресурси		
Вміст забруднюючих речовин у контрольному створі річок	Обсяг скидів забруднених та недостатньо очищених стічних вод у водні об'єкти, вміст забруднюючих речовин у водних об'єктах, сполуки групи азоту, БСК, ХСК, фосфати, завислі речовини.	Регіональний офіс водних ресурсів у Черкаській області, Черкаський обласний центр з гідрометеорології, Державна установа „Черкаський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України“, Державна екологічна інспекція Центрального округу у визначених контрольних створах.

Індикатор	Характеристика	Джерело даних
Об'єм водозабору та водопостачання, обсяги скидання зворотних вод	Обсяг забору води оборотного водопостачання, повторного, послідовного водопостачання. Обсяги забору та використання свіжої води, обсяги скидання зворотних вод у водні об'єкти	Регіональний офіс водних ресурсів у Черкаській області
Природно – заповідний фонд, екологічна мережа, біорізноманіття		
Площа територій ПЗФ	Кількість і площа територій та об'єктів ПЗФ	Управління екології та природних ресурсів Черкаської ОДА
Екологічна мережа	Кількість схем локальної екологічної мережі	Управління екології та природних ресурсів Черкаської ОДА
Біорізноманіття	Кількість видів рослин та тварин, які підлягають охороні на території області	Управління екології та природних ресурсів Черкаської ОДА
Здоров'я населення		
Рівень захворюваності населення	Показники загальної захворюваності (на 1000 осіб) дітей, підлітків, дорослих	Управління охорони здоров'я Черкаської ОДА
Кількість новоутворень жителів області	Показники кількості новоутворень (на 1000 осіб) дітей, підлітків, дорослих	Управління охорони здоров'я Черкаської ОДА
Поводження з відходами		
Кількість утворених відходів I-IV групи небезпеки	Загальне число утворення відходів	Головне управління статистики у Черкаській області
Кількість захоронених відходів	Число захоронених відходів на полігонах ТПВ	Департамент будівництва Черкаської ОДА

Таблиця 9.2. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми

Найменування індикатора	Одиниці вимірювання показника	Характеристика речовин	Строк виконання	Методи визначення	Відповідальні за подання інформації
Атмосферне повітря					
Визначення вмісту забруднюючих речовин в атмосферному повітрі	мг/м ³	пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю, аміак, оксид азоту, сірководень, сульфати, кадмій, залізо, марганець, мідь, нікель, свинець, хром, цинк, формальдегід	щомісячно	систематичні спостереження за вмістом шкідливих речовин в атмосферному повітрі на стаціонарних постах	Черкаський обласний центр з гідрометеорології, суб'єкти господарської діяльності

Найменування індикатора	Одиниці вимірювання показника	Характеристика речовин	Строк виконання	Методи визначення	Відповідальні за подання інформації
Визначення загального рівня забруднення атмосферного повітря	-	індекс забруднення атмосфери	щомісячно	визначення вмісту середньомісячних концентрацій забруднюючих речовин	Черкаський обласний центр з гідрометеорології
Визначення обсягів викидів парникових газів	тонн	викиди метану, діоксиду вуглецю	щорічно	подання статистичної звітності суб'єктами господарської діяльності до органів статистики	Головне управління статистики в Черкаській області
Поводження з відходами					
Кількість утворених відходів I-IV класів небезпеки	тонн	-	щорічно	збір статистичних даних	Головне управління статистики в Черкаській області, суб'єкти господарської діяльності
Кількість зібраних та перевезених відходів	тонн	-	щорічно		Департамент будівництва Черкаської ОДА
Водні ресурси					
Визначення вмісту забруднюючих речовин у контрольних створах водних об'єктів	мгО ₂ /дм ³ , мг/дм ³	БСК, ХСК, фосфати, завислі речовини	щомісячно	проведення аналізу інформації стосовно величин гідрохімічних показників у порівнянні з відповідними значеннями їх гранично допустимих концентрацій та фоновими показниками	Регіональний офіс водних ресурсів у Черкаській області, Черкаський обласний центр з гідрометеорології, Державна установа "Черкаський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України", Державна екологічна інспекція Центрального округу

Найменування індикатора	Одиниці вимірювання показника	Характеристика речовин	Строк виконання	Методи визначення	Відповідальні за подання інформації
Визначення обсягу водозабору та водопостачання, обсяги скидання зворотних стічних вод	м ³	-	щорічно	проведення аналізу даних звітності за формою 2-ТП (водгосп) надані суб'єктами господарської діяльності	Регіональний офіс водних ресурсів у Черкаській області
Природоохоронні території та об'єкти					
Площа територій природно-заповідного фонду	га	об'єкт	щорічно	проведення аналізу роботи зі створення нових та розширення меж існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду	Управління екології та природних ресурсів Черкаської ОДА
Здоров'я населення					
Рівень захворюваності населення	осіб	показник загальної захворюваності серед дітей, підлітків та дорослих	щорічно	збір статистичних даних	Управління охорони здоров'я Черкаської ОДА
Кількість новоутворень жителів області	осіб	показник кількості новоутворень серед дітей, підлітків та дорослих	щорічно	збір статистичних даних	Управління охорони здоров'я Черкаської ОДА

Здійснення моніторингу впливів, у тому числі на здоров'я населення за визначеними індикаторами з веденням щорічної звітності, дозволить виявити недоліки і порушення, що можуть негативно впливати на комфортність проживання, визначити необхідні заходи з їх усунення, а також проводити інформування громадськості про поточні ускладнення та прогностичні терміни їх усунення.

Для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми передбачено:

- проведення порівняльного аналізу фактичного стану компонентів довкілля з минулорічними показниками на підставі результатів державного статистичного спостереження – 1 раз на рік.

У разі виявлення перевищень минулорічних показників необхідно провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів Програми;

- проведення порівняння фактичних показників індикаторів виконання заходів Програми за всіма напрямками – 1 раз на рік.

Оскільки Програма є документом державного планування з обмеженим терміном дії, а саме 1 бюджетний рік, пропонується здійснити моніторинг виконання Програми, обмежившись періодом 1 рік.

Департамент регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації протягом п'яти робочих днів з дня затвердження документа державного планування розмістить його на власному офіційному веб-сайті.

Результати моніторингу Департамент регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації буде оприлюднювати на офіційному веб-сайті Черкаської обласної державної адміністрації один раз на рік після закінчення строку дії документа державного планування, та підготовку звіту про його виконання.

У разі коли під час здійснення моніторингу виявлено не передбачені звітом про стратегічну екологічну оцінку негативні наслідки виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, Департамент регіонального розвитку Черкаської обласної державної адміністрації буде вживати заходів для їх усунення, а також подаватиме органу державної влади або органу місцевого самоврядування, який затвердив документ державного планування, пропозиції щодо внесення змін до такого документа з метою усунення негативних наслідків. У такому разі зміни, що вносяться до документа державного планування, підлягають стратегічній екологічній оцінці.

10. ОПИС ЙМОВІРНИХ ТРАНСКОРДОННИХ НАСЛІДКІВ ДЛЯ ДОВКІЛЛЯ, У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ (ЗА НАЯВНОСТІ)

Враховуючи географічне місце розташування Черкаської області в центральній частині країни та знаходження значній відстані від межі сусідніх держав, ймовірні транскордонні наслідки для довкілля та здоров'я населення сусідніх з Україною країн не очікуються.

11. РЕЗЮМЕ НЕТЕХНІЧНОГО ХАРАКТЕРУ

В резюме в більш короткому вигляді викладена основна інформація, наведена в пунктах 1-10 розділу „Зміст про СЕО“ для широкої аудиторії.

Програма економічного і соціального розвитку Черкаської області на 2025 рік розроблена Черкаською обласною військовою адміністрацією відповідно до Закону України „Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України“, Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій“ та постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 № 621 „Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету“ (зі змінами).

Головною метою Програми є реалізація пріоритетних цілей і заходів, спрямованих на стабілізацію економічного та соціального розвитку регіону в умовах війни, впровадження механізмів, направлених на подолання існуючих та мінімізацію подальших наслідків від воєнної агресії російської федерації.

Досягнення цієї мети можливо за умови координації спільних дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, територіальних органів міністерств у співпраці з представниками бізнесу, направлених на:

ліквідацію руйнувань на пошкоджених об'єктах внаслідок військової агресії російської федерації;

створення умов для безперебійного та надійного функціонування усіх систем життєзабезпечення в області, зокрема інженерно-транспортної, енергетичної, комунальної інфраструктури та соціальної сфери;

залучення інвестицій;

налагодження та розвиток міжнародного співробітництва, зокрема експорту;

створення умов для розвитку підприємництва;

забезпечення якості та доступності широкого спектра публічних, медичних і соціальних послуг, в тому числі для внутрішньо переміщених осіб, учасників бойових дій та ветеранів війни;

збереження довкілля та раціонального використання природних ресурсів.

Програма відповідає завданням та пріоритетним напрямкам Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки (постанова КМУ від 05.08.2020 №695), Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021 – 2027 роки (рішення обласної ради від 11.09.2020 №38-9/VII), Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30.09.2019 №722/2019), основним засадам (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року (Закон України від 28.02.2019 №2697-VIII),

концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року (розпорядження КМУ від 07.12.2016 №932-р).

Основними напрямками Програми є:

- економічна сфера: залучення інвестицій, розвиток міжнародного співробітництва та залучення міжнародної допомоги; відновлення об'єктів пошкодженої інфраструктури; підтримка експорту; промислове виробництво; агропромисловий комплекс та земельні відносини; мале і середнє підприємництво; зайнятість населення; туризм; транспортна інфраструктура.

- публічне управління та цивільний захист: підвищення ефективності регіонального управління; розвиток громадянського суспільства; цифровий розвиток, цифрова трансформація та цифровізація; цивільний захист, оборонна робота та взаємодія з правоохоронними органами; бюджетна політика.

- соціально-гуманітарна сфера: освіта; охорона здоров'я; сімейна та молодіжна політика; фізична культура та спорт; культура; соціальний захист населення; будівництво, житлово-комунальне господарство та енергозбереження; екологічна безпека та збереження довкілля.

При аналізі та оцінці поточного стану навколишнього середовища були використані статистичні дані та офіційні дані обласних і місцевих органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я.

В процесі роботи були проаналізовані доступні дані моніторингових спостережень, що здійснюються суб'єктами в рамках програм державного моніторингу навколишнього середовища на локальному та регіональному рівні.

Основними екологічними проблемами області є забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від підприємств та автотранспорту, забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин, порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму водойм, зберігання та переробка хімічних засобів захисту рослин та інших небезпечних відходів, перевантаження місцевих полігонів, локальні екологічні проблеми (у т.ч. підтоплення, деградація земельних ресурсів), зниження ефективності роботи очисних споруд області.

Крім того, Черкащина має низку проблем економічного характеру, а саме: технологічний рівень та конкурентоспроможність продукції підприємств, слабкі логістичні зв'язки, недостатньо розвинене транспортне сполучення регіону з іншими областями, незадовільний стан доріг, несприятлива вікова та соціальна структура населення в сільській місцевості та трудова міграція кваліфікованих кадрів, низький рівень співпраці науки та господарського комплексу, слабо розвинена база для здійснення наукової та дослідницької діяльності та недостатній рівень інституційної та інфраструктурної підтримки підприємництва, низький рівень застосування геоінформаційних технологій, а також обізнаності населення щодо їх можливостей; низький рівень забезпечення містобудівною документацією на регіональному та місцевому рівні; зношеність об'єктів житлово-комунального господарства та соціальної інфраструктури; слабка інституційна спроможність органів місцевого самоврядування (штатна укомплектованість, якість підготовки кадрів), а також недостатній розвиток туристичної галузі.

Крім того, на ситуацію в області також впливає збройна агресія російської федерації проти України.

Реалізація заходів Програми дозволить вирішити ряд проблем, у тому числі екологічних, що у свою чергу покращить умови для проживання населення у межах Черкаської області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України „Про стратегічну екологічну оцінку“ від 20 березня 2018 року;
2. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 18.07.2019 № 260 „Про внесення змін до Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування“;
3. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 10 серпня 2018 року № 296 „Про затвердження Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування“;
4. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 29 грудня 2018 року № 465 „Зміни до Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування“;
5. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 08 серпня 2020 року №695;
6. Екологічний паспорт Черкаської області за 2023 рік;
7. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища Черкаської області у 2023 році;
8. Обласна програма охорони навколишнього природного середовища на 2021 – 2027 роки;
9. Стратегія розвитку Черкаської області на 2021 – 2027 роки.